

**Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetun lain ja kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

**ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ**

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annettua lakia sekä kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annettua lakia. Ensin mainittuun lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi ympäristövaikutusten arviointimenettelyä edellyttävien sähkölinjojen ja kaasun siirtoputkien johtoreitin valintaa ja hankkeen toteuttamistapaa koskevat säännökset. Ehdotetut säännökset täydentäisivät kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain mukaista lupaharkintaa. Kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annettuun lakiin tehtäisiin tästä johtuvat muutokset.

Lakeihin tehtävillä muutoksilla täydennettäisiin tiettyjen julkisten ja yksityisten hankkeiden ympäristövaikutusten arviointia koskevan direktiivin kansallista täytäntöönpanoa.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

---

## SISÄLLYS

|                                                                                                             |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....                                                                        | 1  |
| PERUSTELUT .....                                                                                            | 3  |
| 1 Asian tausta ja valmistelu .....                                                                          | 3  |
| 1.1 Tausta .....                                                                                            | 3  |
| 1.2 Valmistelu .....                                                                                        | 3  |
| 2 Nykytila ja sen arviointi.....                                                                            | 3  |
| 2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....                                                                           | 3  |
| 2.2 Nykytilan arviointi .....                                                                               | 5  |
| 3 Tavoitteet .....                                                                                          | 5  |
| 4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset .....                                                                    | 6  |
| 4.1 Keskeiset ehdotukset.....                                                                               | 6  |
| 4.2 Pääasialliset vaikutukset.....                                                                          | 6  |
| 4.2.1 Taloudelliset vaikutukset .....                                                                       | 6  |
| 4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....                                                             | 6  |
| 4.2.3 Ympäristövaikutukset .....                                                                            | 7  |
| 4.2.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset .....                                                                   | 7  |
| 5 Muut toteuttamisvaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....                                                    | 8  |
| 6 Lausuntopalaute.....                                                                                      | 9  |
| 7 Säännöskohtaiset perustelut.....                                                                          | 11 |
| 7.1 Laki eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta .....                          | 11 |
| 7.2 Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta .....                                   | 18 |
| 8 Lakia alemman asteinen sääntely .....                                                                     | 19 |
| 9 Voimaantulo .....                                                                                         | 19 |
| 10 Toimeenpano ja seuranta .....                                                                            | 19 |
| 11 Suhde muihin esityksiin.....                                                                             | 19 |
| 11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä.....                                                           | 19 |
| 11.2 Suhde talousarvioesitykseen .....                                                                      | 20 |
| 12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys .....                                                         | 20 |
| 12.1 Yksityiselämän suoja .....                                                                             | 20 |
| 12.2 Omaisuudensuoja .....                                                                                  | 21 |
| 12.3 Saamelaisten oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin .....                                                 | 21 |
| 12.4 Vastuu ympäristöstä.....                                                                               | 22 |
| 12.5 Oikeusturva .....                                                                                      | 23 |
| LAKIEHDOTUKSET .....                                                                                        | 25 |
| 1. Laki eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetun lain muuttamisesta..... | 25 |
| 2. Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 1 §:n muuttamista.....      | 28 |
| LIITE .....                                                                                                 | 29 |
| RINNAKKAISTEKSTI.....                                                                                       | 29 |
| 1. Laki eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetun lain muuttamisesta..... | 29 |

## PERUSTELUT

### 1 Asian tausta ja valmistelu

#### 1.1 Tausta

Tiettyjen julkisten ja yksityisten hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnista annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (2011/92/EU, muutettuna direktiivillä 2014/52/EU, jäljempänä *YVA-direktiivi*) on pantu Suomessa täytäntöön ympäristövaikutusten arviointimenetelmästä annetulla lailla (252/2017, jäljempänä *YVA-laki*) sekä useisiin ympäristön käyttöä ohjaaviin lakeihin tehdyillä muutoksilla.

Suomi on vastaanottanut 28.11.2019 Euroopan komissiolta virallisen huomautuksen (asiainumero 2019/2290) koskien YVA-direktiivin täytäntöönpanoa Manner-Suomessa ja Ahvenanmaalla. Komissio katsoo, että useita direktiivin säännöksiä ei ole pantu asianmukaisesti täytäntöön. Komission mukaan puutteet koskevat muun muassa ympäristövaikutusten arviointimenettelyn (jäljempänä *YVA-menettely*) soveltamisalan määrittymistä, YVA-menettelyn tulosten huomioon ottamista lupamenettelyissä sekä päätösten perustelemiseen ja muutoksenhakuoikeuteen liittyviä kysymyksiä. Komissio on katsonut Suomen kansallisen sääntelyn olevan puutteellista osin myös ympäristövaikutusten arviointimenettelyn piirissä olevien sähkölinjojen ja kaasun siirtoputkien lupamenettelyiden osalta.

Suomi on 24.3.2020 antamassaan vastauksessa ilmoittanut, että Manner-Suomi ja Ahvenanmaa tulevat täydentämään lainsäädäntöään YVA-direktiivin säännösten täytäntöönpanon täsmentämiseksi. Tarkoituksena on ollut valmistella lainsäädäntömuutokset niin että ne tulisivat kokonaisuudessaan voimaan vuoden 2021 aikana. Komissiolle ilmoitettuja muutoksia on sisällytetty useisiin eri esityksiin (HE 50/2021 vp, HE 121/2021 vp, HE 138/2021 vp, HE 169/2021 vp, HE 197/2021 vp ja HE 71/2022 vp).

#### 1.2 Valmistelu

Esitys on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriössä virkatyönä, johon oikeusministeriö on osallistunut. Valmistelun aikana on järjestetty kaksi sidosryhmätilaisuutta (13.1.2022 ja 17.2.2022), joihin on kutsuttu ministeriöiden, viranomaisten, toiminnanharjoittajien, maanomistajien ja kansalaisjärjestöjen edustajia. Sidosryhmätilaisuuksissa esillä ollut aineisto on ollut saatavilla valtioneuvoston hankesivuilla (<https://tem.fi/hanke?tunnus=TEM122:00/2021>).

Hallituksen esityksen luonnos on ollut lausuntokierroksella 14.4.–13.5.2022.

Esitys on viimeistelty työ- ja elinkeinoministeriössä virkatyönä, johon oikeusministeriö on osallistunut.

### 2 Nykytila ja sen arviointi

#### 2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

YVA-direktiivin 8 artiklan mukaan ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä hankitut tiedot on otettava huomioon lupamenettelyssä. YVA-direktiivin 8 a artiklan 1 kohdan mukaan luvan myöntämispäätöksen on sisällettävä vähintään tiedot a) 1 artiklan 2 kohdan g alakohdan iv alakohdassa tarkoitetusta perustellusta päätelmästä sekä b) mahdolliset päätökseen liitetyt ympäristöehdot, kuvaus hankkeen ominaisuuksista ja/tai toimenpiteistä, joilla pyritään välttämään,

ehkäisemään tai vähentämään ja, jos mahdollista, poistamaan merkittävät haitalliset ympäristövaikutukset, sekä tapauksen mukaan kuvaus seurantatoimenpiteistä.

Sähköjohdon tai kaasun siirtoputken arviointi ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä voi perustua YVA-lain 3 §:n mukaan joko lain liitteenä olevaan luetteloon tai viranomaisen tapauskohtaiseen harkintaan hankkeen vaikutusten perusteella. Tällaisia hankkeita on vuosittain muutamia. Näiden lisäksi tuulivoimahanketta koskevan YVA-menettelyn yhteydessä arvioidaan vaikiintuneesti myös hankkeeseen välittömästi liittyvän sähköjohdon vaikutukset. Vuosina 2015–2022 YVA-menettelyssä on arvioitu vajaat 190 tuulivoimahanketta.

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn piirissä olevat sähköjohdon tai kaasun siirtoputken rakentamista tarkoittavat hankkeet tarvitsevat eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetun lain (768/2004, jäljempänä *lunastuslupalaki*) 4 §:n mukaan kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain (603/1977, jäljempänä *lunastuslaki*) mukaisen lunastusluvan. Lunastuslupa on tarpeen siinäkin tilanteessa, että toiminnanharjoittajalla olisi hankkeen toteuttamisen edellyttämät alueet ja oikeudet hallussaan entuudestaan. Lunastuslupalain tarkoituksena on turvata Århusissa 25 päivänä kesäkuuta 1998 tiedon saannista, yleisön osallistumisoikeudesta sekä muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeudesta ympäristöasioissa tehdyn yleissopimuksen (SopS 121–122/2004) määrittelemät oikeudet lunastuslupalain soveltamisalaan kuuluvien hankkeiden osalta.

Lunastuslain 5 §:n 2 momentin mukaan voimansiirtolinjaa tai kaasuputkea koskevan lunastuslupa-asian ratkaisee joko valtioneuvosto tai Maanmittauslaitos. YVA-menettelyn piiriin kuuluvat hankkeet ratkaistaan yleensä valtioneuvostossa. Valtioneuvostossa ratkaistiin vuosina 2010–2021 yhteensä 60 voimansiirtolinjaa koskevaa lunastuslupahakemusta, eli vuosittain keskimäärin 5–6 hakemusta. Uusiutuvien energialähteiden hyödyntämisen lisääntyminen sekä sähköntuotannon hajautuminen tulee edellyttämään jatkossa energiansiirtoverkoston vahvistamista ja laajentamista. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn piiriin kuuluvien johtohankkeiden ja putkihankkeiden määrä tulee tämän vuoksi todennäköisesti lisääntymään lähivuosina. Kestävään energiantuotantoon siirtymisen myötä energiansiirtohankkeiden määrä tulee lähivuosina lisääntymään merkittävästi, joka puolestaan tulee lisäämään näitä koskevien lunastuslupa-asioiden määrää. Arvioiden mukaan vuositasolla hankkeita saattaisi olla yhteensä 15–20 kappaletta.

Lunastuslupahakemuksen sisällöstä säädetään lunastuslain 5 ja 7 §:ssä. Lunastuslain 7 §:n mukaan lunastuslupaa haettaessa on esitettävä selvitys, jonka nojalla voidaan arvioida lunastuksen tarpeellisuus tai todeta lunastusoikeuden olemassaolo. Hakemukseen on liitettävä asianmukaiset kartat ja piirustukset, selvitys asianomaisista omistajista ja haltijoista sekä heidän osoitteistaan ja tarvittaessa tiedot alueen kaavoitustilanteesta.

Lunastuslain 5 §:n mukaan hakemusasiakirjoihin on liitettävä mainitun lain 19 §:n mukainen ympäristövaikutusten arviointiselostus ja yhteysviranomaisen perusteltu päätelmä, jos lunastuslupahakemus koskee ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetussa laissa (252/2017) tarkoitettua hanketta. Jos lunastuslupahakemus koskee sellaista hanketta, jolla ilmeisesti on luonnonsuojelulaissa (1096/1996) tarkoitettuja vaikutuksia, on lisäksi noudatettava, mitä luonnonsuojelulaissa ja sen nojalla säädetään.

Lunastuslain 4 §:n mukaan lunastaa saadaan, kun yleinen tarve sitä vaatii. Lunastusta ei kuitenkaan saa panna toimeen, jos lunastuksen tarkoitus voidaan yhtä sopivasti saavuttaa jollain muulla tavalla taikka jos lunastuksesta yksityiselle edulle koituva haitta on suurempi kuin siitä

yleiselle edulle saatava hyöty. Jos lunastuslupahakemus koskee sellaista hanketta, jolla ilmeisesti on luonnonsuojelulaissa (1096/1996) tarkoitettuja vaikutuksia, on lunastuslain 5 §:n mukaan lisäksi noudatettava, mitä luonnonsuojelulaissa ja sen nojalla säädetään.

## 2.2 Nykytilan arviointi

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyä edellyttävän hankkeen toteuttaminen edellyttää tyypillisesti yhtä tai useampia hallinnollisia päätöksiä, joissa hankkeen ympäristölliset toteuttamisedellytykset tutkitaan. Lupapäätöksissä toiminnalle asetetaan tarpeelliset määräykset hankkeen toteuttamistavasta ja tarvittaessa hankkeen vaikutusten seurannasta. Sähkölinjojen ja kaasun siirtoputkien sijoittamiseen ei ole nähty kansallisesti liittyvän vastaavanlaista ympäristöllistä ohjaustarvetta kuin esimerkiksi maanteihin ja rautateihin, joiden sijoittaminen ratkaistaan erityisessä suunnitelman vahvistamismenettelyssä. Voimassaolevaan lainsäädäntöön ei sisälly varsinaista lupamenettelyä, jossa sähköjohdon tai kaasun siirtoputken johtoreitin valintaa arvioitaisiin nimenomaan ympäristön näkökulmasta. Toisaalta sähkölinjojen ja kaasun siirtoputkien sijoittamiseen kiinnitetään huomiota maankäytön suunnittelussa, jolloin kaava saattaa sisältää johtoreittiä koskevan yhden tai useamman aluevarauksen. Tällöin hankkeen ympäristövaikutuksiin on mahdollista puuttua maankäytön suunnittelun keinoin.

Sähköjohdon ja kaasun siirtoputken edellyttämät alueet hankitaan tyypillisesti lunastusmenettelyllä. Lunastusmenettelyn tarkoituksena on turvata yhteiskunnallisesti merkittävien hankkeiden toteutumista varmistamalla, että hankkeesta vastaava saa omistukseensa tai hallintaansa hankkeen toteuttamisen edellyttämät alueet ja oikeudet. Kyse on yksityisoikeudellisten oikeussuhteiden järjestelystä ja muotoamisesta tavalla, johon ei liity vastaavanlaista ympäristöllistä harkintaa kuin esimerkiksi maantietä koskevan tiesuunnitelman hyväksymiseen. Tämä ei merkitse sitä, että ympäristöä koskevilla näkökohdilla ei olisi merkitystä sähköjohdon ja kaasun siirtoputken reitin valinnassa. Hankkeissa laaditaan aina ympäristöselvitys, jonka perusteella toiminnanharjoittaja valitsee lunastuslupahakemuksen kohteena otettavan linjauksen.

Toisaalta lunastuslain joustava lupaharkintasäännös ja lupaharkintatilanteessa huomioon otettavat, muusta lainsäädännöstä johtuvat reunaedellytykset tuovat lunastuslupaharkintaan hankeluvan kaltaisia piirteitä. Tämä koskee erityisesti sellaista tilannetta, jossa hankkeen toteuttaminen ei edellytä muuta sellaista lupaa jossa hankkeen sallittavuutta arvioitaisiin ympäristöllisistä näkökohdista lähtien. Voimassa olevan lunastuslain lupaharkintaa koskeva 4 § on kuitenkin kirjoitettu niin yleiseen muotoon, että ympäristöllisten näkökohtien huomioon ottaminen toisaalta luvan myöntämisen edellytyksenä, toisaalta lupaan liitettävänä määräyksenä, on epäselvää. Kansallisen lainsäädännön ei näin ollen voida katsoa täyttävän kaikilta osin YVA-direktiivin vaatimuksia YVA-menettelyä edellyttävien sähkölinjojen ja kaasun siirtoputkien sijoittamisen ai-neellisista edellytyksistä, niistä aiheutuvien haitallisten vaikutusten rajoittamiseksi asetettavista lupamääräyksistä sekä näiden noudattamisen valvonnasta.

## 3 Tavoitteet

Ehdotettujen muutosten tarkoituksena on parantaa ympäristöllisten näkökohtien huomion ottamista YVA-menettelyssä arvioitujen sähkölinjojen ja kaasun siirtoputkien sijoittamisesta pää-tettäessä. Muutoksilla täydennettäisiin YVA-direktiivin kansallista täytäntöönpanoa.

## **4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset**

### **4.1 Keskeiset ehdotukset**

Lainsäädäntöön ehdotetaan tehtäväksi YVA-direktiivin kansallisen täytäntöönpanon täydentämisen edellyttämät täydennykset ja muutokset. Lunastuslupalakiin lisättäisiin YVA-menettelyn piiriin kuuluvien sähkölinjojen ja kaasun siirtoputkien lunastuslupaharkintaa täydentävät säännökset, jotka koskivat hankkeen linjaukselle ja toteuttamistavalle asetettavia vaatimuksia. Lunastuslupamenettelyssä annettavaan päätökseen voitaisiin liittää hankkeen toteuttamistapaa koskevia määräyksiä, jotka olisivat tarpeen hankkeesta aiheutuvien haitallisten ympäristövaikutusten ehkäisemiseksi. Lisäksi lakiin esitetään sisällytettäväksi säännökset näiden päätösten noudattamisen valvonnasta.

### **4.2 Pääasialliset vaikutukset**

#### **4.2.1 Taloudelliset vaikutukset**

Ehdotetuilla säännöksillä ei muutettaisi ympäristövaikutusten arviointimenettelyä edellyttävien hankkeiden piiriä. Muutoksilla ei arvioida olevan vaikutusta hankkeiden tai lunastuslupamenettelyssä käsiteltävien asioiden määrään. Ehdotetut muutokset lupaharkintaa koskevaan sääntelyyn lisäisivät työtä hakemuksen laatimisvaiheessa, lupamenettelyssä ja mahdollisesti muutoksenhakuvaiheessa. Tästä aiheutuvat kustannukset kohdistuisivat pääasiallisesti toiminnanharjoittajalle.

Hakemusmenettelyn kustannukset riippuvat hankkeesta ja sen edellyttämistä selvityksistä. Hankkeet itsessään saattavat olla hyvin erisuuruisia. Lyhimmillään sääntelyn soveltamisalaan kuuluva tuulivoimapuiston liityntäjohto saattaa olla muutamien kilometrien mittainen, kun taas kantaverkkoon kuuluva 400 kV:n voimajohtolinja saattaa olla satojen kilometrien mittainen. Toiminnanharjoittajat eivät yleensä projektien kustannusseurannassa kohdenna erikseen myöskään selvitysten ja hakemusten laadinnan ja asian käsittelyn kustannuksia, minkä vuoksi näistä ei ole saatavilla täsmällistä tietoa. Ehdotettujen muutosten ei arvioida kuitenkaan asettavan sanottavia lisävaatimuksia nykyään noudatettujen käytäntöjen lisäksi.

Lupamenettelyssä asetettavat hankkeen toteuttamistapaa koskevat määräykset saattavat eräissä tilanteissa edellyttää muutoksia hankkeiden toteuttamistapaan. Toiminnanharjoittajat ottavat ympäristövaikutusten arviointimenettelyn tulokset huomioon harkitessaan hankkeen linjausta ja toteuttamistapaa käytännössä jo nykyisinkin. Ehdotettujen säännösten ei arvioida lisäävän sanottavasti hankkeiden toteuttamiskustannuksia nykyiseen käytäntöön verrattuna.

Hankkeiden valvonnan tarve määräytyisi hankkeen erityispiirteiden perusteella. Käytännössä valvonta tapahtuisi ennen kaikkea rakentamisvaiheen aikana. Lupamääräykset ja jälkivalvonta saattavat eräissä tilanteissa vaatia rakentamisvaiheen jälkeenkin vaikutusten seurantatoimia, raportointia tai muita toimenpiteitä, jotka voivat aiheuttaa kustannuksia toiminnanharjoittajalle. Vaikutusten seurannan kustannukset jäisivät toiminnanharjoittajan vastattavaksi.

#### **4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan**

Ehdotetut muutokset laajentaisivat lupaharkintaa, kun lunastuslain 4 §:n vaatimusten lisäksi lupaviranomaisen tulisi tutkia myös ehdotetun lunastuslupalain 4 §:n mukaisten edellytysten käsillä olo. Työmäärän lisäys arvioidaan kuitenkin niin vähäiseksi, ettei sillä olisi vaikutusta lupasian ratkaisevan viranomaisen resursointiin.

Lunastuslupa-asiassa varataan kunnalle, maakunnan liitolle ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle tilaisuus antaa lausuntonsa lunastuslupahakemuksesta. Lupaharkintaan esitettävät muutokset laajentaisivat jonkin verran hakemusasiakirjoja, joka lisäisi lausunnon antavien viranomaisten työn määrää.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain (897/2007) 3 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tehtävänä on valvoa yleistä etua ympäristö- ja vesiasioissa. Lunastuslupan muuttuminen näiden hankkeiden osalta hankelupatyypiksi ratkaisuksi ja ympäristöllisten näkökohtien painoarvon lisääntyminen lupamenettelyssä laajentaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävää lupamenettelyvaiheessa voimassaolevaan sääntelyyn verrattuna. Lunastuslupaviranomaisen tulee viran puolesta tutkia lunastuslupan myöntämisen edellytykset, mutta ELY-keskuksen lausunto on merkityksellinen erityisesti ympäristöllisten edellytysten käsillä oloa arvioitaessa. Työmäärän lisäystä on hankala arvioida, koska ELY-keskus on aiemmin perehtynyt osittain hankkeeseen ympäristövaikutusten arviointimenettelyn yhteydessä.

Lain piiriin kuuluvien sähkölinjojen ja kaasun siirtoputkien lunastuslupapäätöksiin sisältyvien eräiden määräysten noudattamisen valvonta esitetään uutena tehtävänä osoitettavaksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Hankkeet eivät jakaantuisi tasaisesti ELY-keskusten alueille. ELY-keskuksen valvontatehtävä kohdistuisi ennen muuta lunastuslupapäätöksen ja siihen liitettyjen haitallisten ympäristövaikutusten ehkäisemiseksi annettujen määräysten valvontaan. Määräykset koskisivat käytännössä hankkeen rakentamisvaihetta. Kokonaisuudessaan valvontatehtävän hoitamisen arvioidaan vaativan kahdeksan henkilötyövuoden suuruisen lisäresursien ohjaamista elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille.

Lain soveltamisalaan kuuluvien hankkeiden lukumäärästä johtuen muutokset eivät ennalta arvioiden sanottavasti lisäisi lunastuslupapäätöksiä koskevien muutoksenhakemusten määrää tuomioistuimissa. Päätösten sisällön muuttumisen myötä on kuitenkin oletettavaa, että yksittäisen asian vaatima työmäärä lisääntyisi. Tällä ei kuitenkaan arvioida olevan vaikutusta tuomioistuinlaitoksen resursointitarpeeseen. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi valvontatehtävässään antaa velvoittavia päätöksiä, joihin tulee voida hakea muutosta. Muutoksenhaku ohjattaisiin yleisiin hallintotuomioistuihin. Lain soveltamisalaan kuuluvien hankkeiden lukumäärän vuoksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen valvontapäätösten ja niitä koskevien muutoksenhakemusten määrät jäävät todennäköisesti hyvin vähäisiksi. Tällä ei arvioida olevan vaikutusta tuomioistuinlaitoksen resursointitarpeeseen.

#### 4.2.3 Ympäristövaikutukset

Ehdotetuilla säännöksillä täsmennettäisiin hankkeesta aiheutuvien ympäristövaikutusten huomioon ottamista koskevaa sääntelyperustaa hankkeen linjauksesta päätettäessä. Hankkeen toteuttamisen mahdollistavaan lupaan voitaisiin liittää nykyistä monipuolisempia ja täsmällisempiä määräyksiä hankkeen haitallisten ympäristövaikutusten ehkäisemiseksi. Näiden voidaan arvioida ohjaavan lain soveltamisalaan kuuluvien hankkeen suunnittelua ja toteuttamista hankkeen ympäristövaikutukset paremmin huomioon ottavaan suuntaan. Säännökset mahdollistaisivat lisäksi lupapäätökseen sisältyvien määräysten valvonnan. Näillä arvioidaan olevan suotuisia vaikutuksia ympäristöön.

#### 4.2.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Ehdotetut säännökset luovat ympäristövaikutusten arviointimenettelyn piiriin kuuluvien sähkölinjojen ja kaasun siirtoputkien linjausta ja toteuttamista koskevalle lupaharkinnalle nykyistä

täsmällisemmän oikeudellisen perustan. Tämä edistäisi sääntelyn ennakoitavuutta niin toiminnanharjoittajien kuin maanomistajien näkökulmasta. Lisäksi ehdotetut säännökset parantaisivat alkuperäiskansojen oikeuksien huomion ottamista lupaharkinnassa. Ehdotetut muutokset edistäisivät myös oikeusvarmuutta muutoksenhakuvaiheessa. Muutokset selkeyttäisivät näiden hankkeiden toteuttamisedellytyksiä ja lisäisivät niiden yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä.

Luvanvaraisuutta ja lupaharkintaa koskevaan sääntelyyn esitettyjen muutosten myötä lupahakemusten määrät lisääntyisivät jonkin verran. Lupaharkinnan monipuolistuminen saattaa pidentää jonkin verran hakemusten käsittelyaikoja nykyiseen verrattuna ja siirtää yksittäisten hankkeiden käynnistymistä. Koska kyse on uudentyyppisestä sääntelystä, saattaa hankkeita koskevien muutoksenhakemusten määrä lisääntyä sääntelyn voimaantulon jälkeen soveltamiskäytännön vakiintumiseen saakka. Tämä saattaa osaltaan vaikuttaa hankkeiden käynnistymisen aikatauluun. Muutosten ei kuitenkaan arvioida kokonaisuutena viivästyttävän vihreän siirtymän edellyttämien sähkönsiirtoyhteyksien rakentamista.

## **5 Muut toteuttamisvaihtoehdot ja niiden vaikutukset**

YVA-direktiivin täytäntöönpanon täydentäminen edellyttää ympäristövaikutusten arviointimenettelyn piiriin kuuluvien sähkölinjojen ja kaasun siirtoputkien osalta menettelyä, jossa ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä todettuja haitallisia vaikutuksia voidaan rajoittaa toiminnalle asettavin määräyksin. Lisäksi direktiivin täytäntöönpano edellyttää näitä turvaavan valvonnan järjestämistä. Tämä edellyttää käytännössä tapauskohtaista hyväksyttävyyсарviointia, minkä vuoksi hankkeen vaikutusten hallintaa välittömästi lain- ja asetuksetasoisin säännöksiin ei voida pitää riittävänä.

Lähtökohtana on ollut nykyisten menettelyiden hyödyntäminen ja aineellisen lupaharkintasääntelyn täydentäminen. Tämän lisäksi viranomaisten tehtävät ja keskinäiset toimivaltasuhteet on pyritty pitämään mahdollisuuksien mukaan nykyisenlaisina. Hankkeen valmistelun aikana on arvioitu myös muiden voimassaolevaan lainsäädäntöön sisältyvien menettelyiden kehittämis- mahdollisuuksia sekä kokonaan uudentyyppisen menettelyn käyttöönottamista.

Ympäristönsuojelulain mukaisen lupamenettelyn hyödyntämistä ei pidetty mahdollisena pääasiallisesti kahdesta syystä. Ympäristönsuojelulainsäädännöllä pyritään torjumaan ympäristön pilaantumista tai sen vaaraa, jota sähköjohdon tai kaasun siirtoputken rakentamishankkeesta ei lähtökohtaisesti aiheudu. Ympäristönsuojelulain nojalla voidaan ratkaista hyvin rajallisesti hankkeen edellyttämiä käyttöoikeuskysymyksiä, jotka erilaisissa nauhamaisissa hankkeissa muodostavan keskeisen osan viranomaismenettelyssä käsiteltävistä asioista.

Valmistelussa esillä on ollut maankäytön suunnitteluun perustuva ratkaisumalli. Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukainen kaavan laatimismenettely tarjoaisi sinänsä menettelyllisesti toimivan puitekehyksen, joka mahdollistaisi myös energian tuotannon ja siirtämisen vaikutusten hankkeiden yhteistarkastelun sekä sähköjohtojen ja kaasun siirtoputkien ja muun maankäytön yhteensovittamisen kokoisvaltaisesti. Maankäytön suunnitteluun perustuvaa ratkaisua on kuitenkin useiden syiden vuoksi pidettävä epäsojivana. Nyt puheena olevat hankkeet ulottuvat käytännössä useamman kunnan, eräissä tapauksissa jopa useamman maakunnan alueelle. Kunnat laativat yleiskaavat ja asemakaavat alueilleen omien, maankäytön suunnittelua koskevien aikataulujensa ja lähtökohtiensa mukaisesti. Vastaavasti maakuntakaavoituksen aikataulu on huonosti yhteen sovitettavissa hankkeiden nykyisiin toteuttamisaikatauluihin. Maakuntakaavan tarkkuustaso puolestaan ei mahdollista yksittäisten hankkeita ympäristövaikutusten hallintaa tasolla, jota olisi direktiivin täytäntöönpanon kannalta pidettävä riittävänä. Maankäytön suunnitteluun perustuva linjojen sijoittaminen eriyttäisi näitä koskevaa sääntelyn huomattavasti YVA-menettelyn ulkopuolelle jääviä hankkeiden koskevaan sääntelyyn verrattuna.

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaiset rakennuslupa- ja toimenpidelupamenettelyt puolestaan koskevat pistemäisiä ja käytännössä yhden kunnan alueelle sijoittuvia hankkeita, kun taas sähköjohto tai kaasun siirtoputki pitkittäishankkeena sijoittuu tyypillisesti useamman kunnan alueelle.

Lunastuslakiin perustuva lunastustoimitus on lunastuslupapäätöksen tai muun erityisen lunastusperusteen täytäntöönpanoa koskeva menettely. Lunastustoimituksessa kyse ennen muuta yksityisoikeudellisten suhteiden uudelleen järjestelystä lunastuslupan täytäntöönpanon edellyttämällä tavalla. Hankkeen muotoaminen tuossa yhteydessä mahdollista enää hyvin rajallisesti, vaikka lunastustoimituksessa voidaan ratkaista vielä eräitä asiallisesti lunastuslupamenettelyyn kuuluvia kysymyksiä. Lisäksi lunastustoimituksessa voidaan esimerkiksi tilusjärjestelyin ja tieoikeuksien järjestelyiden avulla lieventää hankkeen haitallisia vaikutuksia. Sen sijaan ei ole ajateltavissa, että lunastustoimituksessa voitaisiin laajemmin päättää hankkeen linjauksesta tai antaa hankkeen toteuttamistapaa koskevia määräyksiä.

Sähkömarkkinalain (588/2013) 14 §:n mukaan nimellisjännitteeltään vähintään 110 kV:n sähköjohdon rakentamiseen on pyydetävä hankelupa Energiamarkkinavirastolta. Vastaavasti maakaasumarkkinalain (587/2017) 12 §:n mukaan valtakunnan rajan ylittävän siirtoputken rakentamiseen on haettava kirjallisesti hankelupaa työ- ja elinkeinoministeriöltä. Kumpaankin hankelupaan voidaan liittää luvan edellytysten kannalta tarpeelliseksi katsottavia ehtoja. Merkille pantavaa on, että kummassakaan hankeluvassa ei määrätä edes osaksi hankkeen reitistä. Sähkömarkkinalain mukaisessa lupaharkinnassa kyse siitä, onko sähköjohdon rakentaminen sähkönsiirron turvaamiseksi tarpeellista. Valtakunnan rajan ylittävän sähköjohdon hankeluvan osalta kyse on lisäksi hankkeen tarkoituksenmukaisuudesta sähkömarkkinoiden kehityksen ja vastavuoroisuuden kannalta. Maakaasumarkkinalain mukaisessa lupaharkinnassa tarkastellaan puolestaan siirtoputken rakentamisen tarkoituksenmukaisuutta maakaasumarkkinoiden kehityksen ja vastavuoroisuuden kannalta sekä hankkeen merkitystä maakaasun sisämarkkinoille. Hankkeen sijaintiin ja toteuttamistapaan liittyvät kysymykset eivät kuulu hankelupamenettelyihin, minkä vuoksi lakeihin aiemmin sisältyneestä kytkennästä YVA-menettelyyn luovuttiin YVA-lainsäädännön vuoden 2017 uudistuksen yhteydessä.

Valmistelussa on tarkasteltu myös sähkölinjojen ja kaasun siirtoputkien sijoittamista koskevan sääntelyn kehittämistä maantie- ja rautatiehankkeiden suunnittelumenettelyn kaltaiseksi. Suunnittelumenettelyssä ratkaistaisiin sähköjohdon tai kaasun siirtoputken johtoreitti. Hyväksytty suunnitelma antaisi oikeuden hankkeen toteuttamiseksi tarpeellisten alueiden ja oikeuksien lunastamiseen, jolloin erillistä lunastuslupamenettelyä ei enää tarvittaisi. Tämä edellyttäisi kokonaan uutta lainsäädäntöä. Suunnitelman hyväksymismenettelystä muodostuisi todennäköisesti nyt valittuun lunastuslupamenettelyn kehittämiseen perustuvaan ratkaisuun verrattuna hallinnollisesti raskaammaksi, minkä lisäksi myös viranomaisjärjestelmään tulisi tehtäväksi laajempia muutoksia. Lunastustoimitukseen näillä muutoksilla ei kuitenkaan olisi vaikutusta.

## 6 Lausuntopalaute

Luonnos hallituksen esitykseksi on ollut lausuntokierroksella lausuntopalvelu.fi:ssä 14.4.–13.5.2022. Lausuntoja jätettiin yhteensä 15 kappaletta. Lausunnon antoivat maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, oikeusministeriö, Maanmittauslaitos, Pirkanmaan, Pohjois-Savon ja Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset, Fingrid Oyj, Gasgrid Finland Oy, Energiateollisuus ry, Suomen Tuulivoimayhdistys ry, Suomen luonnonsuojeluliitto, Tuulivoima-kansalaisyhdistys ry, Suomen Omakotiliitto ry ja yksi yksityishenkilö. Lausunnot löytyvät valtioneuvoston hankesivuilta osoitteesta <https://tem.fi/hanke?tunnus=TEM122:00/2021>.

Lausunnonantajat ovat pääsääntöisesti pitäneet lunastuslupaharkinnan täydentämiseen perustuvaa ratkaisumallia parhaana valmistelussa esillä olleista vaihtoehdoista. Lausunnoissa on esitetty erityisesti lupaharkintaa ja lupamääräysten asettamista koskeviin säännösehdoituksiin ja niiden perusteluihin kohdistuvia yksityiskohtaisia huomautuksia. Useissa lausunnoissa on korostettu YVA-selostuksen ja perustellun päätelmän merkitystä hankkeen toteuttamisen ympäristöllisistä edellytyksistä päätettäessä.

Oikeusministeriö on esittänyt valvontaa ja alkuperäiskansojen oikeuksia koskevia säännöksiä täsmennettäväksi. Ympäristöministeriö ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset ovat lausunnoissaan kiinnittäneet huomiota elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille ehdotettuun tehtävään lain noudattamista valvovina viranomaisina. Jatkovalmistelussa tulisi selvittää keskuksille esitettävän valvontatehtävän sisältö ja varata viranomaisille riittävät resurssit tehtävän hoitamiseksi.

Lausunnonantajista Fingrid Oyj, Energiateollisuus ry sekä Suomen tuulivoimayhdistys ovat kiinnittäneet huomiota erityisesti ehdotetun lupaharkinnan suhteeseen maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen alueidenkäytön suunnittelu- ja ohjausjärjestelmään. Lausunnonantajat ovat suhtautuneet kriittisesti erityisesti hankkeen asemakaavan mukaisuutta koskevaa sääntelyä ja katsoneet sen voivan johtaa yhteiskunnallisesti merkittävien sähkönsiirtohankkeiden toteuttamisen vaikeutumiseen tai viivästymiseen sekä uusiutuviin energianlähteisiin siirtymistä.

Suomen luonnonsuojeluliitto on esittänyt lupaharkintaa ja lupamääräysten asettamista koskevia säännöksiä täsmennettäväksi.

Suomen tuulivoimayhdistys arvioi ehdotetun sääntelyn johtavan hallinnollisen taakan lisääntymiseen ja käsittelyaikojen pidentymiseen. Tähän tulisi puuttua osoittamalla viranomaiselle riittävät resurssit sekä rajoittamalla asian käsittelyn enimmäispituutta. Yhdistys toteaa, että ehdotetun 3 §:n muutoksen myötä nykyään maankäyttö- ja rakennuslain mukaisissa menettelyissä käsiteltävät johdot ohjautuisivat lunastuslupamenettelyyn, joka kasvattaisi hankkeiden määrää olennaisesti. Yhdistys huomauttaa, että YVA-direktiivi ei koske maakaapeleita, minkä vuoksi jatkovalmistelussa tulisi harkita sääntelyn soveltamisalan rajaamista maanpäällisiin kaapeleihin. Yhdistys toteaa, että ehdotetut muutokset tulevat lisäämään sääntelyn soveltamisalaan kuuluvista hankkeiden tehtävien valitusten määrää. Jatkovalmistelussa tulisi tarkastella muutoksenhakuoikeuden laajuuden lisäksi mahdollisuutta osoittaa tuomioistuinlaitokselle lisäresursseja säätää lain soveltamisalan piiriin kuuluvia hankkeita koskevien valitusten käsittelemisestä kiireellisenä.

Energiateollisuus ry toteaa ehdotettujen muutosten tulevan pidentämään lunastuslupaprosessien kestoa ja valitusten käsittelyä muutoksenhakutuomioistuimissa, ellei viranomaisten resursseja samalla lisätä. Ehdotetut muutokset saattavat edellyttää toiminnanharjoittajilta uusia raportointivelvollisuuksia tai muita toimenpiteitä, jotka voivat aiheuttaa lisäkustannuksia. Energiateollisuus ry huomauttaa, että lunastuslupaa haettaessa voimajohdon linjaus ja sen vaikutukset on selvitetty ja linjauksesta päätetty siten, että vaikutukset ympäristölle ja muulle maankäytölle olisivat mahdollisimman vähäiset. Linjaukseen tulisi voida puuttua enää tässä vaiheessa painavin perustein tästä aiheutuvien viivästysten sekä lisätyön vuoksi.

Jatkovalmistelussa on tarkistettu ehdotetun sääntelyn suhdetta maankäytön ohjausjärjestelmään, täsmennetty valvontaa koskevia säännöksiä sekä tehostettu saamelaisten ja kolttien oikeuksien huomioon ottamista sisällyttämällä alkuperäiskansojen muutoksenhakuoikeutta koskevat säännökset. Viranomaisten lisäresursointiin liittyvät kysymykset on tarkoitus ratkaista talousarvioesityksen yhteydessä.

## 7 Säännöskohtaiset perustelut

### 7.1 Laki eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta

**1 §. Tarkoitus.** Lain alkuperäisenä tarkoituksena on ollut Århusin sopimuksen mukaisesti turvata yleisön tiedonsaantia, osallistumista, muutoksenhakua ja vireillepanoa koskevat oikeudet ympäristöasioissa. Lakiin ehdotetuilla muutoksilla on tarkoituksena täydentää YVA-direktiivin kansallista täytäntöönpanoa. Tämä tapahtuisi sisällyttämällä lakiin nyt puheena olevia hankkeita koskevat ympäristölliset ja maankäytölliset edellytykset, jotka täydentäisivät lunastuslain 4 §:n mukaista lunastuslupaharkintaa. Lunastuslupalaki muuttuisi osallistumis- ja muutoksenhakuoikeuden luovasta puitekehiksestä lain soveltamisalaan kuuluvien hankkeiden johtoreitin valintaa ja hankkeen toteuttamistapaa ohjaavaksi säädökseksi, jonka tarkoituksena on ehkäistä näistä hankkeista ympäristölle aiheutuvia haittoja. Pykälää esitetään tarkistettavaksi tämän mukaisesti.

**2 §. Soveltamisala.** Pykälässä säädetään lain soveltamisalaan kuuluvista hankkeista. Nykyisen hankeluettelon 1 ja 2 kohtien luvantarve perustuu edellä mainittuun Århusin sopimuksen liitteen I 14 ja 17 kohtaan, YVA-direktiivin liitteen I 16 a ja 20 kohtiin sekä YVA-lain liitteen 1 luettelon 8 kohdan a ja b alakohtaan. Näiden hankkeiden vaikutukset on aina arvioitava YVA-menettelyssä. Sen sijaan luettelon kohdan 3 mukainen luvanvaraisuus perustuu tapauskohtaiseen päätökseen YVA-menettelyn tarpeesta.

Luettelon 1 kohdan soveltamisalaa ehdotetaan rajattavaksi siten, että sääntely koskisi maanpäällisiä sähköjohtoja. Luettelon 2 kohtaan ei esitetä tehtäväksi muutoksia, mutta kohdasta 3 esitetään poistettavaksi sähköjohdon osalta 110 kilovoltin vaatimus ja kaasun siirtoputken osalta vaatimus maan rajan ylityksestä. Jatkossa lunastuslupalain soveltamisalaan kuuluisivat myös alle 220 kilovoltin sähköjohdot sekä kaikentyyppiset kaasun kuljettamiseen tarkoitetut siirtoputket, jos hankkeeseen sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettua lakia (252/2017). YVA-direktiivin asianmukainen täytäntöönpano edellyttää myös näiden hankkeiden saattamista lain soveltamisalan piiriin. Soveltamisalaan kuuluisivat tällä perusteella esimerkiksi sellaiset sähköjohdot, jotka eivät itsenäisinä hankkeina kuuluisi YVA-menettelyn piiriin, mutta jotka liittyvät olennaisesti YVA-menettelyn piiriin kuuluvaan hankkeeseen (esimerkiksi tuulivoimapuistojen liityntäjohdot).

**3 §. Suhde muuhun lainsäädäntöön.** Nykyisen 3 §:n mukaan tätä lakia ei sovelleta, jos hankkeen toteuttaminen perustuu kaikilta osin maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaiseen oikeusvaikutteeseen kaavaan, jossa hankkeen sijainti ja suhde muuhun alueiden käyttöön on selvitetty. Lain tavoitteena on ollut Århusin sopimuksen mukaisesti turvata yleisön tiedonsaantia, osallistumista, muutoksenhakua ja vireillepanoa koskevat oikeudet ympäristöasioissa. Hankkeen perustuksessa oikeusvaikutteeseen kaavaan yleisöllä on ollut mahdollisuus lausua käsityksensä aluevarauksesta kaavaa laadittaessa sekä tarvittaessa saattaa kaavaa koskevan päätöksen lainmukaisuus tuomioistuimen arvioitavaksi, jolloin osallistumista lunastusmenettelyyn ei ole voitu pitää enää tarpeellisenä. Kyse on ollut ennen muuta menettelyllisestä puitekehikosta. Säännöstä on sovellettu käytännössä hyvin harvoin.

Maankäytön suunnittelussa selvitetään suunnittelualueen ympäristöarvot ja arvioidaan aluevarauksen mahdollistaman toiminnan ympäristövaikutukset. Maankäytön suunnittelun luonteesta johtuen hankkeen seikkaperäinen ohjaaminen ja yksityiskohtaisista toteuttamisedellytyksistä päättäminen ei ole mahdollista. Lunastuslakiin esitetään sisällytettäväksi säännökset, jotka edellyttävät seikkaperäisempiä selvityksiä sekä täsmällisempää sijoituspaikan valintaa kuin maankäytön suunnittelun puitteissa on mahdollista toteuttaa. Lisäksi menettelyssä voitaisiin antaa hankkeen toteuttamistapaa koskevia määräyksiä. Asiassa annettavalla päätöksellä käytännössä ratkaistaisiin hankkeen täsmällinen sijoittuminen sekä toteuttamistapa seikkaperäisemmin kuin

maankäytön suunnittelussa on mahdollista. Rajausta ei voida pitää enää mielekkäänä, minkä vuoksi siitä esitetään luovuttavaksi.

Pykälän 1 momenttiin siirrettäisiin nykyisen 4 §:n ensimmäinen virke. Lainkohdassa säädetään velvollisuudesta hakea 2 §:ssä tarkoitettulla hankkeelle lunastuslain mukainen lunastuslupa siinäkin tapauksessa, että hakija omistaisi tai hallitsisi hankkeen edellyttämiä alueita. Pykälän 1 momentin toisen virkkeen mukaan lunastuslupa-asiaa ratkaistaessa on noudattava lisäksi, mitä tässä laissa säädetään. Hanketta koskevassa lupaharkinnassa tulisi näin ollen huomioon ottaa lunastuslain 4 §:n yleisten luvan myöntämisedellytysten lisäksi tämän lain 4 §:ssä säädetty erityiset luvan myöntämisedellytykset.

Lain nykyisen 4 §:n viimeinen virke esitetään siirrettäväksi 3 §:n uudeksi 2 momentiksi. Säännöksen mukaan lunastuksen toimeenpanosta ja lunastuksesta olisi muutoin voimassa, mitä lunastuslaissa tai muussa laissa erikseen säädetään. Lunastuslupa-asian käsittelyssä noudatettaisiin lunastuslain säännöksiä, ja asiassa annettu päätös pantaisiin täytäntöön lunastustoimituksessa.

Pykälän otsikko esitetään tarkistettavaksi vastaamaan pykälän muuttunutta sisältöä.

**4 §. Sähköjohdon ja kaasun siirtoputken rakentaminen.** Pykälässä säädettäisiin sähköjohtoa ja kaasun siirtoputkea koskevan lunastuslupaharkinnan erityisistä edellytyksistä. Nämä täydentäisivät lunastuslain 4 §:n lupaharkintasäännöstä.

Lunastuslain 4 §:n 1 momentin mukaan lunastaa saadaan, kun yleinen tarve sitä vaatii. Sähköjohdon tai kaasun siirtoputken rakentamisen tarkoituksena on tyypillisesti energian siirron järjestäminen tai energiansiirtoverkon toimintavarmuuden turvaaminen. Sähköjohdon tai kaasun siirtoputken rakentamisen tarkoituksena saattaa olla uuden voimalaitoksen liittäminen jakeluverkkoon tai jakeluverkon ulottaminen uudelle alueelle, olemassaolevan siirtokapasiteetin nostaminen tai siirtoverkon toimintavarmuuden parantaminen. Energian siirtoa järjestävissä ja verkon toimintavarmuutta turvaavissa hankkeissa on kyse sellaisesta yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömästä toiminnasta, jota tulee arvioida kokonaisuutena. Yksittäisen hankkeen välittömien hyödynsaajien piirin laajuudelle ei tässä suhteessa tule antaa ratkaisevaa merkitystä. Lunastuslupaharkinta ei tyhjenny hankkeen toteuttamista puoltavien näkökohtien huomioon ottamiseen, vaan huomioon voidaan ottaa myös lunastusta vastaan puhuvat, hankkeesta yleisille intresseille aiheutuvat haitalliset vaikutukset. Niin ikään ympäristölle aiheutuvat vaikutukset ovat punnintatilanteessa relevantteja, mutta niiden tapauskohtainen painoarvo on vaihdellut tapauskohtaisesti. Kysymys on kokonaisvaltaisesta harkinnasta, jossa yleisen tarpeen vaatimuksen täyttymistä arvioidaan punnitsemalla yleisille intresseille aiheutuvia suotuisia ja haitallisia vaikutuksia keskenään.

Lunastuslain yleisessä lupaharkintakehikossa lunastusta rajoittavat lunastuslain 4 §:n 1 momentin vaihtoehto- ja intressivertailuedellytykset. Mainitun lainkohdan mukaan lunastusta ei kuitenkaan saa panna toimeen, jos lunastuksen tarkoitus voidaan yhtä sopivasti saavuttaa jollain muulla tavalla taikka jos lunastuksesta yksityiselle edulle koitua haitta on suurempi kuin siitä yleiselle edulle saatava hyöty. Sähkölinjojen lunastuslupahankkeissa tämän perusteella on esitetty esimerkiksi vaatimuksia linjan siirtämisestä tai hankkeen toteuttamisesta maakaapelointina ilmajohdon sijaan. Valtiosääntöoikeudellinen pakkolunastus merkitsee syvällistä kajoamista perustuslaissa turvatuksi omaisuuden suojaan ytimeen, eli omistusoikeuden lunastamista sen omistajalta ja siirtämisestä toiselle. Kyse on viimesijaisesta keinosta turvata yleisen tarpeen edellyttämän hankkeen toteuttamisen vaatien alueiden hankkiminen. Tämä merkitsee samalla sitä, että puuttuminen tulee rajata hankkeen tarkoitus huomioon ottaen mahdollisimman vähäiseksi.

Niinpä esimerkiksi lunastuslupaa ei voida myöntää laajempaan alueeseen kuin hankkeen toteuttaminen edellyttää tai myöntää oikeutta lunastaa alue, jos hankkeen tarkoitus olisi saavutettavissa perustamalla alueeseen käyttöoikeus. Vastaavasti lunastamiseen ei tulisi ryhtyä, mikäli tarpeellinen alue olisi hankittavissa vapaaehtoisin oikeustoimin esimerkiksi kiinteistön kaupalla tai alueen vaihdolla. Tältä osin oikeuskäytännössä on kiinnitetty huomiota hankkeen luonteeseen ja laajuuteen.

Lunastuslupaharkinta ei tyhjenny yksinomaan yleisille intresseille aiheutuvien hyötyjen ja haittojen punnintaan. Lunastuslupan tarkoittamasta hankkeesta yksityisille intresseille aiheutuvia hyötyjä ja haittoja ei oteta huomioon yleisen tarpeen vaatimuksen täyttymistä arvioitaessa. Tämä ei merkitse sitä, että sanotuilla intresseillä ei olisi merkitystä lunastuslupaharkinnassa. Yleinen tarvekaan ei voi oikeuttaa sellaiseen kajoamiseen yksityiseen omistusoikeuteen, jossa hankkeesta yksityiselle edulle aiheutuva haitta on suurempi kuin yleiselle edulle aiheutuva hyöty. Intressivertailuedellytys ja yksityisille eduille aiheutuva haitta muodostavat siten eräänlaisen perälaudan lunastuslupaharkinnassa. Käytännössä tällaiset tilanteet, jossa hanke olisi yleisen tarpeen vaatima mutta hankkeesta aiheutuva hyöty olisi yksityiselle edulle aiheutuvaa haittaa pienempi, lienevät hyvin harvinaisia.

Lunastuslain yleisen tarpeen vaatimuksen ja lunastusta rajoittavien kriteereiden voidaan katsoa sisältävän sisäänrakennetun vaatimuksen hankkeen haitallisten vaikutusten minimoinnista. Lunastuslain 4 §:n 1 momentin kirjoitustapa on kuitenkin nykyisen lainsäädännön täsmällisyysvaatimusten näkökulmasta niin yleinen, että mainittujen vaatimusten oikeusperustaa on pidettävä epäselvänä. Edellä on todettu, että YVA-direktiivin 8 a artiklan asianmukainen täytäntöönpano edellyttää kansalliselta lainsäädännöltä, että lupa-asian ratkaisevalla viranomaisella on mahdollisuus liittää päätökseen tarpeellisia määräyksiä hankkeesta aiheutuvien haitallisten vaikutusten ehkäisemiseksi. Lupaharkinta muodostuu luvan myöntämisen edellytysten tutkinnasta ja päätökseen liitettävien lupamääräysten asettamisesta. Sääntelyn täsmällisyyden ja asianosaisten sekä muiden tahojen oikeusturvan näkökulmasta ei ole mahdollista, että viranomainen voisi antaa lupamääräyksiä sellaisten vaatimusten turvaamiseksi, jotka eivät ilmene laista. Tämän vuoksi laissa tulee säätää täsmällisemmin lupaharkinnassa huomioon otettavista oikeushyvistä, joiden turvaamiseksi lupamääräyksiä voidaan asettaa.

Vaikka lunastuslupaharkinnan ydin on nimenomaan omistussuhteiden järjestelyyn oikeuttavan yleisen tarpeen vaatimuksen täyttymisen arvioinnissa, olisi lunastuslupaharkinnan yhteydessä mahdollista arvioida myös hankkeen toteuttamisen ympäristöllisiä edellytyksiä. Ympäristöllisistä näkökohdista lähtevän lupaharkinnan sisällyttämistä säännönmukaiseksi osaksi lunastuslupaharkintaa ei kuitenkaan voida pitää tarkoituksenmukaisena ratkaisuna, minkä vuoksi täydentävät säännökset esitetään sisällytettäväksi lunastuslupalakiin. Lunastuslain 4 §:n mukaisen lupaharkinnan ja ehdotetun 4 §:n mukaiset intressit ovat osittain päällekkäisiä. Tarkoituksena on, että lunastuslupalain 4 §:n mukainen päätösharkinta ja lunastuslain 4 §:n mukainen harkinta muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Kirjoitustavastaan huolimatta ehdotettu lunastuslupalain 4 §:n normisto muodostaa itsenäisen luvan myöntämisedellytyksen. Lunastuslupaa ei tulisi myöntää, mikäli lunastuslupalain 4 §:n mukaiset vaatimukset eivät täytyisi. Tällainen tilanne olisi käsillä lähinnä siinä tilanteessa, että jonkin toisen linjauksen paremmuus olisi ilmeinen. Vastaavasti lunastuslain mukaisen yleisen tarpeen vaatimuksen täyttymättä jääminen johtaisi hakemuksen hylkäämiseen, vaikka lunastuslupalain 4 §:ssä säädetyt edellytykset täyttyisivätkin.

Pykälän 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan sähköjohto ja kaasun siirtoputki on sijoitettava ja rakennettava teknisesti ja taloudellisesti toteuttamiskelpoisella tavalla siten, että johdolinjasta ympäristölle ja alueiden käytölle aiheutuvat haitat jäävät mahdollisimman vähäisiksi. Ympäristöllä ja alueiden käytöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä alkuperäistä luontoa ja erilaisia

ihmistoiminnan käyttöön otettuja alueita. Tällaisia alueita olisivat esimerkiksi rakentamiseen, liikennealueiksi, perustuotantoon ja virkistyskäyttöön otetut alueet. Ympäristö ja alueiden käyttö olisi tämän säännöksen puitteissa ymmärrettävä siten laajasti, että se kattaisi esimerkiksi maisemakuvan sekä mahdolliset alueella sijaitsevat muinaismuistot.

Säännöksen tarkoituksena on turvata sellaisia yleisempiä intressejä, jotka eivät ole palautettavissa yksittäisten kansalaisten tai oikeushenkilöiden oikeuspiiriin kuuluviksi vaatimuksiksi. Momentti sisältäisi yleisen johtoreitin valintaa koskevan säännöksen, jonka tarkoituksena on ohjata sähköjohdon tai kaasun siirtoputken sijoittaminen ympäristön sekä olemassa olevan ja suunnitellun maankäytön kannalta vähiten haittaa aiheuttavalle paikalle. Hankkeen teknisellä ja taloudellisella toteuttamiskelpoisuudella tarkoitetaan sellaisia teknisiä ratkaisuja ja toteuttamistapoja, joita vastaavanlaisissa hankkeissa yleisesti käytetään ja jotka ovat taloudellisesti perusteltavissa niistä saatava hyöty huomioon ottaen.

Pykälän 1 momentin toisessa virkkeessä säädettäisiin yksittäisten asianosaisten oikeusasemaa turvaavista vaatimuksista. Ehdotetun säännöksen mukaan johtolinjan sijoittamisesta ei saisi aiheutua kenellekään enempää vahinkoa tai haittaa kuin tarve vaatii. Johtoreitti tulisi sovittaa mahdollisuuksien mukaan vallitseviin maanomistusoloihin ja alueen maankäyttöön siten että siitä eri tahoille aiheutuva haitta kokonaisuutena arvioiden jäisi mahdollisimman pieneksi. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole, että vallitsevan kiinteistöjaotuksen vuoksi ympäristöllisille näkökohdille tulisi antaa vähäisempi painoarvo johtoreittia suunniteltaessa. Lisäksi tulee ottaa huomioon, että lunastuksesta aiheutuvat haitat ja vahingot korvataan lunastustoimituksessa täysimääräisesti.

Jossain tilanteissa saattaa olla toimivin ratkaisu sijoittaa erillisiä johtoreittejä toistensa tai vaikkapa liikenneinfrastruktuurihankkeiden yhteyteen. Johdon sijoittamisesta aiheutuvia haittoja ja vahinkoja tulisi tarkastella erityisesti lunastusrelaatioissa olevien maanomistajien näkökulmasta. Säännös jättäisi lainsoveltajalle laajan harkintavallan hyväksyttävänä pidettävän vahingon ja haitan suhteen. Sähköjohdon tai kaasun siirtoputken sijoittamisesta voisi aiheutua yksittäiselle asianosaiselle huomattavaakin vahinkoa tai haittaa, jos johtoreitin siirtämisestä toisaalle aiheutuisi vielä enemmän vahinkoa tai haittaa. Toisaalta taas johtoreitin siirtämisestä mahdollisesti aiheutuva lisäkustannus lunastajalle ei estäisi johtoreitin tarkistamista, jos tällä voidaan vähentää johtoreitistä aiheutuvia haittoja.

Johtoreitin keskeisestä merkityksestä ja hankkeiden nauhamaisuudesta johtuen reitin tarkistaminen lupamenettelyssä on mahdollista vain rajallisesti. Lunastusluvan hakija on hankkeen suunnitteluvaiheessa selvittänyt yksityiskohtaisesti reitin sijoittamista hakemuksen mukaiseen paikkaan, mutta ei välttämättä muualle. Käytettävissä ei tällöin ole sellaisia selvityksiä ja suunnitelmia, jotka mahdollistaisivat luvan myöntämisedellytysten arvioinnin kokonaan toisessa paikassa, eikä asianosaisten kuulemisen laajuuskaan välttämättä mahdollista tätä. Jos luvan myöntämisen edellytykset eivät hakemuksen mukaiselle johtoreitille edes vähäisin muutoksin täyty, tulisi hakemus hylätä.

Pykälän 1 momentin viimeisessä virkkeessä säädettäisiin saamelaiskulttuurin suojasta. Vaikka lain soveltamisalaan kuuluvat hankkeet ovat varsin harvalukuisia, saattaa sellainen sijoittua tai hankkeen vaikutukset ulottua saamelaisten kotiseutualueelle. Vaikka 1 momentin edellytykset suojaavat osin myös alkuperäiskansojen oikeuksia, tulisi laissa säätää nimenomaisesti alkuperäiskansojen oikeuksien huomioon ottamisesta lupaharkinnassa. Ehdotuksen mukaan sähköjohdon tai kaasun siirtoputken rakentaminen ei saa vähäistä suuremmassa määrin heikentää saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan ja harjoittaa perinteisiä elinkeinojaan. Säännöstä sovellettaisiin kotiseutualueella toteuttavien hankkeiden lisäksi myös kotiseutualu-

een ulkopuolella toteutettaviin hankkeisiin, jos hankkeella olisi vaikutuksia saamelaisten oikeuksille alkuperäiskansana. Sähköjohdon tai kaasun siirtoputken rakentamisella tarkoitettaisiin hankkeen rakentamisesta ja sen käytöstä aiheutuvia vaikutuksia.

Säännös ei kieltäisi kokonaisuudessaan haitallisten vaikutusten aiheuttamista saamelaiskulttuurille, mutta asettaisi näiden määrälle kynnyksen. Laissa ei otettaisi yksityiskohtaisesti kantaa siihen, millaista haitallista vaikutusta olisi pidettävä lainkohdan kieltämänä vähäistä suurempana heikennyksenä. Säännös muodostaisi itsenäisen luvanmyöntämisedellytyksen. Jos hankkeesta aiheutuisi lainkohdassa tarkoitettua vähäistä suurempaa heikennystä, eikä tätä lupamääräyksiä voitaisi poistaa, ei lupaa voitaisi myöntää. Koska ehdotettu säännös ohjaisi hankkeen suunnittelua ja toteuttamista, jäisivät tämänkaltaiset tilanteet harvinaisiksi.

Pykälän 2 momentissa esitetään säädettäväksi kaavojen huomioon ottamisesta sähköjohdon ja kaasun siirtoputken rakentamisesta. Säännöksen noudattamista valvotaan tämän lain mukaisessa lupaharkintatilanteessa. Pykälän 2 momentin mukaan sähköjohdon ja kaasun siirtoputken rakentamisessa olisi otettava huomioon asemakaava. Jos alueella on asemakaavan sijaan voimassa maakuntakaava tai oikeusvaikutteinen yleiskaava, rakentaminen ei saisi vaikeuttaa alueen käyttämistä sille maakuntakaavassa tai oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa osoitettuun tarkoitukseen. Maankäyttö- ja rakennuslain 32 §:n 3 momentin mukaan maakuntakaava ei ole yleiskaavan ja asemakaavan alueella voimassa muutoin kuin kaavojen laatimista ja muuttamista koskevan vaikutuksen osalta. Samoin yleiskaava ei ole mainitun lain 42 §:n 3 momentin mukaan asemakaava-alueella voimassa muutoin kuin asemakaavan laatimista ja muuttamista koskevan vaikutuksen osalta.

Sähköjohdon ja kaasun siirtoputkien rakentamisen sekä muun alueidenkäytön yhteensovittamiselle olisi eduksi, että nykyiset ja tulevat sähköjohtojen linjaukset merkittäisiin maakuntakaavoihin. Tällöin nämä voitaisiin ottaa huomioon yksityiskohtaisemmassa alueiden käytön suunnittelussa. Käytännössä kaikkia tulevia hankkeita ei ole mahdollista ottaa maakuntakaavoituksessa huomioon kaavoituksen ja hankkeiden toteuttamisaikataulujen erilaisuuden vuoksi. Sähköjohdolle tai kaasun siirtoputkelle osoitettua aluevarausta ei edellytettäisi. Asemakaavalla ratkaistaan yksityiskohtaisesti alueen nykyinen ja tuleva maankäyttö. Erilaisten alueidenkäytön tavoitteiden yhteensovittamisen kannalta olisi toivottavaa, että lunastuslupalaissa tarkoitettujen hankkeiden johtokäytävät osoitettaisiin kaavassa. Tilanteiden vaihtelevuuden sekä energiainfra- ja kaavoitushankkeiden aikataulujen erilaisuuden vuoksi tämä ei kuitenkaan ole mahdollista edellyttää sähköjohtoa tai kaasun siirtoputkea koskevaa aluevarausta luvan myöntämisen edellytykseksi.

Kysymys alueidenkäytön suunnittelujärjestelmän ohjausvaikutuksesta on merkittävä erityisesti tilanteissa, jossa sähköjohdon tai kaasun siirtoputken rakentaminen ei ole voimassa olevan kaavan osoittama alueen pääasiallinen käyttötarkoitus. Tällöin joudutaan arvioimaan, onko hankkeen toteuttaminen mahdollista, kun sitä arvioidaan suhteessa kaavan keskeisiin periaatteisiin sekä hankkeen kohdealueen tai sen vaikutusalueen kaavassa osoitettuun pääasialliseen käyttö-tarkoitukseen.

Arvioitaessa sähköjohdon ja kaasun siirtoputken sijoittamisen vaikutusta asemakaavan toteutumiseen, tulee huomiota kiinnittää hankkeen vaikutukseen asemakaavan keskeisten periaatteiden toteutumiseen sekä hankkeen edellyttämän alueen ja hankkeen vaikutusalueen käyttämiseen asemakaavassa osoitettuun käyttöön. Huomioon tulee ottaa myös lunastuslupapäätöksessä hankkeesta aiheutuvien haitallisten vaikutusten rajoittamiseksi annettavat tarpeelliset määräykset.

Yleispiirteisten kaavojen ohjausvaikutus vaihtelisi maankäyttömuodoittain. Tapauskohtaisesti tulisi arvioitavaksi, miten hankkeen toteuttaminen vaikuttaisi alueen käyttämistä sille kaavassa osoitettuun tarkoitukseen. Esimerkiksi alueen osoittamisen kaavassa maa- ja metsätalouteen ei lähtökohtaisesti voida katsoa muodostuvan luvan myöntämisen esteeksi, mutta tällöinkin tulisi huomioon ottaa pykälän 1 momentin vaatimukset.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lupapäätökseen liitettävistä määräyksistä pykälän 1 ja 2 momentin vaatimusten täyttymiseksi. Ehdotetun säännöksen mukaan lunastuslupapäätöksessä olisi annettava hankkeesta aiheutuvien haitallisten vaikutusten rajoittamiseksi tarpeelliset määräykset johtolinjan sijainnista ja leveydestä, toteuttamistavasta ja -ajankohdasta sekä toiminnan vaikutusten tarkkailemisesta. Lupamääräykset ovat kiinteässä yhteydessä lupaharkintaan. Niitä ei ole mahdollista pitää erossa toisistaan, sillä lupamääräyksillä varmistetaan toisaalta lain vaatimusten täytyminen, toisaalta luodaan puuttuvia luvan myöntämisedellytyksiä. Lähtökohdan määräysten tarpeellisuuden arvioinnille muodostaa lupaviranomaiselle toimitettu hakemus liitteineen, jossa sisältää tiedot hankkeen linjauksesta ja toteuttamistavasta. Merkittävin hankkeen ympäristövaikutuksia määrittävä tekijä on johtoreitti, josta hankkeesta vastaava päättää asiassa kertyneen selvityksen sekä mahdollisesti viranomaisten ja muiden tahojen kanssa käytyjen keskusteluiden perusteella. Johtoreitti puolestaan pohjautuu pitkälti hanketta koskevan ympäristövaikutusten arviointimenettelyn tuloksena laadittuun ympäristövaikutusten arviointiselostuksella ja yhteysviranomaisen siitä antamaan perusteltuun päätelmään, jotka on lunastuslain 5 §:n 4 momentin mukaan liitettävä hakemusasiasiakirjoihin.

Myöntäessään lunastusluvan lupaviranomainen ratkaisee samalla johtoreitin kulun. Lupaviranomaisen tulisi voida, jos hankkeen yleisille tai yksityisille eduille aiheutuvien haitallisten vaikutusten ehkäiseminen tai vähentäminen sitä edellyttää, tehdä vähäisiä tarkistuksia johtoreitin kulkuun, jos luvan myöntämisen edellytykset muutoin olisivat käsillä. Tapauskohtaisesti harkittavaksi jäisi, kuinka suuria muutoksia johtoreitin kulkuun olisi mahdollista tehdä. Harkinnassa merkitystä voidaan antaa ympäristövaikutusten arviointiselostukselle ja yhteysviranomaisen siitä antamalle perustellulle päätelmälle. Johtoreitin siirtäminen kokonaan toiseen paikkaan ei kuitenkaan olisi mahdollista, vaan tällaisessa tilanteessa luvan myöntämisedellytyksen on katsottava puuttuvan ja lunastuslupahakemus tulisi hylätä. Eräissä tilanteissa saattaa olla tarpeen antaa määräyksiä hankkeen toteuttamistavasta ja -ajankohdasta. Nämä kuuluvat lähtökohtaisesti hankkeesta vastaavan päätösvaltaan, minkä vuoksi näitä koskevia määräyksiä tulisi antaa ainoastaan niissä tilanteissa, jossa nämä ovat välttämättömiä haitallisten vaikutusten aiheutumisen ehkäisemiseksi ja laissa turvattujen oikeushyvien turvaamiseksi. Näitä voitaisiin käyttää esimerkiksi lintujen pesimärauhan turvaamiseksi tai viljelysten turmeltumisen ehkäisemiseksi. Hankkeesta aiheutuneiden haittojen ja vahinkojen korvaamisesta päätetään lunastustoimituksessa.

Rakentamistyyppisten hankkeiden toiminnan vaikutusten tarkkailu kohdentuu ennen muuta rakentamisen aikaisiin vaikutuksiin. Eräissä tilanteissa saattaa olla tarpeen seurata hankkeen vaikutuksia rakentamistöiden päättymisen jälkeenkin. Tällainen tilanne voisi olla kyseessä esimerkiksi silloin, jos rakentamisalueelta siirrettyjen rauhoitettujen kasvien menestymistä siirtopaikassa on tarpeen seurata.

Sähkölinojen lunastuslupamenettelyissä ja päätösten täytäntöönpanoa koskevissa lunastustoimituksissa esitetään toisinaan vaatimuksia olemassa olevan infrastruktuurin hyödyntämisestä. Käytännössä erilaiset yhteistoimintajärjestelyt ovat osoittautuneet varsin hankaliksi, ja tämän sisältöisten määräysten antamiseen on katsottava sisältyvän huomattavia ongelmia. Toiminnanharjoittajan hakiessa lupaa sähköjohdon rakentamiseen ei toiminnanharjoittajaa voida tämän tahdosta riippumatta kohtuudella edellyttää varautumaan suunnittelussa ja toteutuksessa sellai-

siin teknisiin ratkaisuihin, jotka mahdollistaisivat esimerkiksi sähköjohdon pylväiden hyödyn­ tämisen toisen toiminnanharjoittajan toimesta jälkikäteen. Useimmiten toiminnanharjoittajan hakiessa lupaa ei tiedossa ole tarvetta yhteistoimintajärjestelyille. Vastaavasti olemassa olevat rakenteet on saatettu toteuttaa siten että yhteiskäytön toteuttaminen jälkikäteen edellyttäisi huo­ mattavan suuria kustannuksia. Tilanne olisi ymmärrettävästi toinen, jos toiminnanharjoittajat ovat asiasta keskenään sopineet. Tällöin lupaharkinnassa tulisi arvioitavaksi, onko yhteistoi­ mintajärjestelyyn varautuvaa hanketta pidettävä yleisen tarpeen vaatimana.

**4 b §.** *Valvonta ja hallintopakko.* Lakiin esitetään lisättäväksi säännökset viranomaisesta, jonka tehtävänä olisi valvoa lain ja sen nojalla annettujen määräysten noudattamista. Valvontatehtä­ vässä olisi toisaalta kyse yleisten ympäristöllisen näkökohtien huomioon ottamisen valvonnasta lupamenettelyssä, toisaalta hankkeen toteuttamiseksi myönnettyyn lunastuslupa­an liitettyjen, ympäristön turvaamiseksi annettujen määräysten noudattamisen valvonnasta. Valvonta painot­ tuisi erityisesti hankkeen rakentamisvaiheeseen, joskin eräissä tilanteissa saattaa olla tarpeen seurata hankkeen pidempiaikaisia vaikutuksia johonkin ympäristön osa-alueeseen. Tehtävä esi­ tetään osoitettavaksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle, joka toimii jo nykyään usei­ den eri ympäristölakien mukaisena valvontaviranomaisena.

Lunastuslain 8 §:n 2 momentin ELY-keskukselle on varattava tilaisuus antaa lausuntonsa lu­ nastuslupaa koskevasta hakemuksesta, jos hankkeella on seudullista merkitystä tai jos hank­ keella on ympäristönsuojelun kannalta huomattava merkitys. Elinkeino-, liikenne- ja ympäris­ tökeskus voi siten jo nykyisenkin lain mukaisessa lunastuslupamenettelyssä esittää arvionsa hankkeesta ja sen lainmukaisuudesta. Ehdotetun lunastuslupalain 4 §:n myötä nyt puheena ole­ vien hankkeiden lupaharkinta täydentyisi ympäristöä turvaavilla edellytyksillä, jotka saattavat lisätä tarvetta varmistua lain vaatimusten täyttymisestä lupamenettelyvaiheessa. Merkityksel­ listä olisi tässä se, missä määrin lunastuslupahakemuksessa on otettu huomioon elinkeino-, lii­ kenne- ja ympäristökeskuksen YVA-menettelyssä esittämät huomautukset.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lisäksi valvontaviranomaisen oikeudesta saada tietoja ja tehdä tarkastuksia valvontaa varten. Tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuden käyttämiseen oikeutet­ tuja tahoja olisi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus sekä keskuksen määräämä virkamies. Valvontaviranomaisella olisi oikeus saada valvontatehtävän hoitamiseksi välttämättömät tiedot viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) salassapitosäännösten estämättä toiselta viranomaiselta. Tilanteiden moninaisuudesta johtuen laintasolla ei ole mahdollista yk­ silöidä tyhjentävästi niitä rekistereitä ja viranomaisia, joita valvontaviranomaisen tiedonsaanti- oikeus koskisi. Valvontaviranomaisella olisi myös oikeus saada tehtävänsä hoitamiseksi välttä­ mättömät tiedot hankkeesta vastaavilta. Oikeus kulkea toisen alueella antaisi valvontaviran­ omaiselle oikeuden liikkua sellaisellakin alueella, joka ei kuulu jokamiehen kulkemista koske­ van oikeuden piiriin. Liikkuminen toiminnan harjoittamispaikalla on usein rajoitettua, minkä vuoksi momentissa säädettäisiin valvontaviranomaisen oikeudesta liikkua siellä. Valvontavi­ ranomaisella on toiminnan vaikutusten tarkkailemiseksi oltava oikeus tehdä tarkastuksia ja tut­ kimuksia, suorittaa tarpeellisia mittauksia ja ottaa näytteitä sekä tallentaa ääntä tai kuvaa koh­ teena olevasta alueesta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin viranomaisen valvonnan suorittamiseksi tarpeellisista toi­ mivaltuuksista. Säännökset koskisivat erityisesti lunastuslupapäätöksen noudattamisen valvon­ taa. Jos valvontaviranomainen katsoisi lunastuslupapäätöksen olevan lainvastainen tai asian kä­ sittelyssä tapahtuneen menettelyvirheen, puuttuminen tähän tapahtuisi muutoksenhaulla. Täl­ löin valvontaviranomaisen muutoksenhakuoikeutta arvioitaisiin oikeudenkäynnistä hallintoasi­ oissa annetun lain 7 §:n 1 momentin mukaisesti.

Havaitessaan jonkun laiminlyöväen lain säännösten tai sen nojalla annettuun päätökseen sisältyvien määräysten noudattamisen valvontaviranomaisen tulisi kehottaa tätä lopettamaan säännösten tai määräysten vastainen menettely. Rikkomuksen vakavuudesta riippuen viranomainen voisi kieltää kohteena olevaa henkilöä jatkamasta tai toistamasta säännöksen tai määräyksen vastaista menettelyä. Vaihtoehtoisesti tai lisäksi viranomainen voisi määrätä kyseisen henkilön tämän täyttämään velvollisuutensa tai oikaisemaan sen, mitä säännösten tai määräysten vastaisesti on tehty.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin 2 momentin nojalla annetun kiellon tai määräyksen noudattamisen tehosteista. Viranomainen voisi tehostaa antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella tai toiminta keskeytetään. Asian käsittelyyn sovellettaisiin uhkasakkolakia (1113/1990).

Lakiin ei esitetä sisällytettäväksi erityisiä säännöksiä valvonta-asian käsittelyssä noudatettava menettelystä. Asian käsittelyyn sovellettaisiin tällöin hallintolain (434/2003) säännöksiä.

**5 §. Muutoksenhaku.** Nykyisen 5 §:n 1 momentissa säädetään kansalaisjärjestöjen muutoksenhakuoikeudesta ja pykälän 2 momentissa tässä laissa tarkoitetun päätöksen tiedoksiantamisesta 1 momentissa tarkoitetulle yhdistykselle ja säätiölle. Näihin säännöksiin ei esitetä tehtäväksi muutoksia. Momenttiin esitetään sisällytettäväksi säännökset saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen valitusoikeudesta. Mikä tahansa hanke ei perustaisi valitusoikeutta asiassa, vaan muutoksenhauksen edellytyksenä olisi hankkeen haitalliset vaikutukset alkuperäiskansojen kieleen, kulttuuriin, elinolosuhteiden ja elinkeinojen harjoittamiselle.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävänä olisi valvoa tämän lain ja sen nojalla annettujen määräysten noudattamista. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi myös oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 7 §:n 1 momentin nojalla hakea muutosta tämän lain nojalla annettuun lunastuslupapäätökseen. Pykälän 1 momentin viittaus kumottuun hallintolainkäyttölakiin muutettaisiin viittaukseksi voimassaolevaan lakiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019).

Lunastuslupalain 4 b §:n mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävänä olisi valvoa lain ja sen nojalla annettujen määräysten noudattamista. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi tässä tarkoituksessa antaa velvoittavia päätöksiä, joiden lainmukaisuus tulee voida saattaa tuomioistuimen arvioitavaksi. Lunastuslupalain 4 §:ään perustuva ratkaisu annetaan osana lunastuslupaa, ja siihen haetaan muutosta lunastuslain 87 §:n mukaisessa järjestyksessä. Epäselvyyden välttämiseksi lunastuslupalain 5 §:ään ehdotetaan sisällytettäväksi uudeksi 3 momentiksi informatiivinen viittaus, jonka mukaan muutoksenhausta tämän lain nojalla säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa. Sanotun lain nojalla ratkaistaisiin kysymykset esimerkiksi valitusoikeudesta (7 §), valitustiestä (8 §) ja muutoksenhakuoikeudesta hallinto-oikeuden antamaan päätökseen (107 §).

## 7.2 Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta

**1 §.** Voimassa oleva lunastuslakiin ei sisälly säännöksiä lain suhteesta lunastuslupalakiin, vaikka voimassaolevassa lunastuslupalaissa säädetään eräiden hankkeiden lunastuslupan tarpeesta sekä näiden hankkeiden osalta täydentävästi lunastuslupamenettelyssä kuultavista tahoista sekä muutoksenhakuoikeudesta. Nyt lunastuslupalakiin ehdotetaan sisällytettäväksi lunastuslain lupaharkintaa täydentävät säännökset. Lainsäädännön selkeyden vuoksi asian tulisi ilmetä välittömästi lakitekstistä. Lunastuslain 1 §:ään esitetään sen vuoksi lisättäväksi uusi 3 momentti, joka koskisi lunastuslupaa edellyttäviä voimansiirtolinjoja ja kaasun siirtoputkia, jotka on arvioitu YVA-menettelyssä. Ehdotetun säännöksen mukaan tällaista hanketta koskevan

lunastuslupa-asian käsittelyyn ja asian ratkaisemiseen sovellettaisiin lunastuslain lisäksi eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetun lain säännöksiä.

## **8 Lakia alemman asteinen sääntely**

Lunastuslupalain 6 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä lunastuslupalain täytäntöönpanosta. Säännös ei täytä asetuksenantovaltuudelta edellytettävää täsmällisyyden vaatimusta. Voimassaolevan lunastuslain 7 §:n 4 momentin nojalla valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä lunastuslupahakemuksen sisällöstä ja siihen liitettävistä asiakirjoista. Säännöksen nojalla voidaan antaa tarkempia säännöksiä lunastuslupalain 4 §:n vaatimusten edellyttämien tietojen sisällyttämisestä hakemusasiasiakirjoihin.

## **9 Voimaantulo**

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian niiden vahvistamisen jälkeen.

Lunastuslupalain muuttamista koskevan lain voimaantulosäännöksen 2 momentissa säädettäisiin vireillä olevaan lunastuslupa-asiaan sovellettavasta lainsäädännöstä. Lain voimaantullessa vireillä olevaan asiaan sovellettaisiin lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Siirtyminen uuden lain mukaiseen menettelyyn sekä aineellisten säännösten soveltamiseen kesken vireillä olevan lupamenettelyn saattaisi edellyttää hakemusasiasiakirjojen täydentämistä mahdollisesti jo lupamenettelyn loppuvaiheessa sekä uutta menettelyä asiakirjojen tiedoksiantoineen. Vireilläolon vaikutus koskisi ainoastaan kyseistä menettelyä.

Voimaantulosäännöksen 3 momentissa säädettäisiin sovellettavasta lainsäädännöstä tilanteessa, jossa muutoksenhakutuomioistuimien kumoaa lunastuslupa-asiaa koskevan päätöksen. Sovellettava lainsäädäntö jäisi tällöin riippumaan tuomioistuimen päätöksen sisällöstä. Jos tuomioistuin kumoaisi päätöksen ainoastaan osittain ja palauttaisi asian uudelleen käsiteltäväksi, asiaan sovellettaisiin vanhan lain säännöksiä. Jos taas muutoksenhakutuomioistuin kumoaa päätöksen, johon on sovellettava tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä ja palauttaa asian kokonaisuudessaan uudelleen käsiteltäväksi, asia käsiteltäisiin ja ratkaistaisiin uuden lain säännöksiä soveltaen.

## **10 Toimeenpano ja seuranta**

Ehdotettujen muutosten toimivuutta ja vaikutuksia seurattaisiin viranomaisilta ja sidosryhmiltä saatujen tietojen kautta.

## **11 Suhde muihin esityksiin**

### **11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä**

Esitykseen sisältyvän 1. lakiehdotuksen 5 §:n 2 momentin mukaan lunastuslupaa koskeva päätös annetaan tiedoksi siten kuin kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 9 §:ssä ja 10 §:n 3 momentissa säädetään. Lunastuslupaa koskeva päätös annetaan tiedoksi 1 momentissa tarkoitettulle yhdistykselle tai säätiölle yleistiedoksiantona siten kuin siitä erikseen säädetään.

Eduskunta on hyväksynyt esitykseen HE 71/2022 vp sisältyneen ehdotuksen lunastuslain muuttamisesta, jossa mainittuja säännöksiä on muutettu. Viittaus tulisi sen vuoksi eduskuntakäsittelyssä tarkistaa kohdistumaan lunastuslain uuteen 10 a §:ään. Pykälän 2 momentin jälkimmäinen

virke voidaan poistaa tarpeettomana, koska lunastuslain uusi 10 a § sisältää säännökset päätöksen tiedoksiannosta kaikille tahoille.

## **11.2 Suhde talousarvioesitykseen**

Lain piiriin kuuluvien sähkölinjojen ja kaasun siirtoputkien lunastuslupapäätöksiin sisältyvien eräiden määräysten noudattamisen valvonta esitetään uutena tehtävänä osoitettavaksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Kokonaisuudessaan valvontatehtävän hoitamisen arvioidaan vaativan kahdeksan henkilötyövuoden suuruisten lisäresurssien ohjaamista elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille.

## **12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys**

Lakiehdotuksen tavoitteena on parantaa ympäristön ja luonnonarvojen huomioon ottamista sähkölinjojen ja kaasun siirtoputkien lupaharkinnassa. Ehdotetut säännökset ovat relevantteja yksityiselämän suojaa koskevan perustuslain 10 §:n, omaisuudensuojaa koskevan perustuslain 15 §:n, saamelaisten oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin koskevan perustuslain 17 §:n, vastuuta ympäristöstä sekä kansalaisten osallistumista koskevan perustuslain 20 §:n ja oikeusturvaa koskevan perustuslain 21 §:n näkökulmasta.

### **12.1 Yksityiselämän suoja**

Lakiin esitetään sisällytettäväksi viranomaisen valvontatehtävän hoitamiseksi tarpeelliset säännökset. Perustuslakivaliokunta on todennut, että viranomaisten tarkastusvaltuuksia koskevan lainsäädännön on oltava riittävän täsmällistä ja tarjottava riittävät takeet väärinkäytöksiä vastaan. Lainsäädännön on sisällettävä tämän toteutumiseksi riittävät menettelylliset ja oikeusturvatakeet. Tässä mielessä valiokunta on katsonut hallintolain 39 §:n säännösten hallintoasian käsittelyyn liittyvässä tarkastuksessa noudatettavasta menettelystä yhdessä hallintolain 6 §:n sisältämien hallinnon oikeusperiaatteiden kanssa täyttävän tarkastusten toteuttamista koskevalle lainsäädännölle asetettavat vaatimukset. Valiokunta on kiinnittänyt huomiota myös siihen, että tarkastukset toteutetaan virkavastuulla, joten niiden lainmukaisuus on saatettavissa tuomioistuinten arvioitavaksi. Koska hallintolain 39 §:n soveltuminen valvontatyyppeihin tarkastuksiin ei kuitenkaan ole hallintolain esitöiden valossa täysin selvää, valiokunta on pitänyt näissä tapauksissa tarpeellisenä lisätä tarkastussäännöksiin viittauksen hallintolain 39 §:ään (ks. PeVL 5/2010 vp, s. 3 ja PeVL 32/2010 vp, s. 10–11 ja PeVL 5/2013 vp, s. 3).

Valvontatehtävää hoitavalla viranomaisella tai sen määräämällä virkamiehellä olisi ehdotetun lunastuslupalain 4 b §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla perusteella oikeus saada lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten valvontaa tai muuta lain täytäntöönpanoa varten tarpeelliset tiedot toiminnanharjoittajilta ja salassapitovelvollisuuden estämättä muilta viranomaisilta. Tiedonsaantioikeus on säännöksessä rajattu selkeään tarkoitukseen (lain ja sen nojalla annettujen määräysten noudattamisen valvonta) ja se koskee vain säännöksen tarkoituksen kannalta välttämättömiä tietoja (ks. PeVL 17/2016 vp s. 2–3 ja PeVL 21/2018 vp, s. 4).

Valvontatehtävää hoitava viranomainen voi ehdotetun lunastuslupalain 4 b §:n 1 momentin 2–5 kohtien nojalla kulkea toisen alueella, tehdä tarkastuksia ja tutkimuksia, suorittaa mittauksia ja ottaa näytteitä ja tallentaa ääntä tai kuvaa, päästä paikkaan, jossa toimintaa harjoitetaan ja tarkkailla toiminnan vaikutuksia. Ehdotuksessa on suljettu pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävät tilat tarkastuskohteiden ulkopuolelle. Sääntely vastaisi valiokunnan perustuslain 10 §:ssä turvatun kotirauhan suojaa koskevaa käytäntöä (ks. PeVL 15/2008 vp, s. 4/I ja PeVL 5/2013 vp s. 3).

## 12.2 Omaisuudensuoja

Ensimmäisen lakiehdotuksen 4 §:ssä säädetään lunastuslain 4 §:n lupaharkintaa täydentävistä kriteereistä. Ehdotetut säännökset mahdollistavat osaltaan puuttumisen perustuslain turvaamaan omistusoikeuteen, minkä vuoksi ehdotettuja säännöksiä tulee tarkastella perusoikeuksien rajoittamisen edellytysten valossa. Näitä ovat perustuslakivaliokunnan mukaan (PeVM 25/1994 vp s. 4–5) rajoitusten perustuminen laintasoiseen säädökseen, rajoitusten tarkkarajaisuus ja riittävä täsmällisyys, rajoitusperusteen hyväksyttävyys perusoikeusjärjestelmän kannalta, painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimus, rajoituksen kohdistuminen perusoikeuden ytimen ulkopuolelle, rajoituksen välttämättömyys tavoitteen saavuttamiseksi sekä rajoituksen laajuuden oikeasuhtaisuus perusoikeuksien suojaamaan oikeushyvään ja rajoituksen taustalla olevaan yhteiskunnallisen intressin painoarvoon.

Nykyinen lunastuslupan myöntämisen edellytysharkinta muodostuu perustuslain 15 §:n pakko-lunastusvarauksen toistavasta yleisen tarpeen vaatimuksesta (lunastuslain 4 §:n 1 momentti) sekä lunastusta rajoittavista kriteereistä (2 momentti). Perustuslakivaliokunta on lausunut, että lunastussäännöksissä ei ole aivan asianmukaista pelkästään toistaa perustuslaissa säädettyä yleisen tarpeen edellytystä ja näin ikään kuin jättää perustuslain tulkinta tältä osin viranomais-harkinnan varaan. Kyseistä perustuslain edellytystä tulisi pyrkiä konkretisoimaan aineellisin säännösin laissa (PeVL 38/1998 vp, s. 7, PeVL 53/2001 vp, s. 2/I ja PeVL 49/2002 vp, s. 4/II).

Perustuslakivaliokunta on omaisuuden käytön sääntelyä arvioidessaan kiinnittänyt erityistä huomiota perustuslain 15 §:n omaisuudensuojasäännöksen ja ympäristövastuusäännöksen punnintaan perustuvaan keskinäissuhteeseen (ks. esim. PeVL 10/2014 vp, s. 4/II). Valiokunta on yhtäältä todennut, ettei perustuslain 20 § perusta yksilöittäin todennettavissa olevia velvoitteita eikä se myöskään muodostu erilliseksi perusteeksi kohdistaa maanomistajiin erityisesti ulottuvia sietämisvelvoitteita. Toisaalta saman perusoikeussäännösten osina niillä kummallakin voi olla vaikutusta toistensa tulkintoihin sen kaltaisessa yhteydessä, jossa pyritään ihmisen ja ympäristön välistä tasapainoa edistäviin lainsäädäntöratkaisuihin (ks. esim. PeVL 36/2013 vp, s. 2/I, PeVL 32/2010 vp, s. 9/I, PeVL 20/2010 vp, s. 2/II ja PeVL 6/2010 vp, s. 2). Perustuslakivaliokunta on käsitellyt useaan otteeseen ympäristönsuojelullisiin syihin perustuvia omaisuuden käyttörajoituksia (ks. esim. PeVL 55/2018 vp, PeVL 25/2014 vp, PeVL 10/2014 vp, PeVL 36/2013 vp ja PeVL 20/2010 vp). Valiokunta on omaisuuden käyttörajoituksia koskevassa hyväksyttävyyden- ja oikeasuhtaisuusarvioinnissaan antanut erityistä painoa perustuslain 20 §:ään kiinnittyville perusteille (ks. esim. PeVL 36/2013 vp, s. 2/I ja PeVL 6/2010 vp, s. 3/I).

Lunastuslupalain 4 §:ään ehdotetut säännökset täsmentäisivät lunastuslain 4 §:n toisen omaisuuden kajoamisen edellytyksiä sekä rajaisivat omaisuuteen kajoamisen mahdollisimman vähäiseksi. Perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten näkökulmasta on merkityksellistä, että säännökset koskisivat laissa täsmällisesti yksilöityjä hankkeita (lunastuslupalain 2 §), joita lähitökohtaisesti voidaan pitää painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimina. Tämä punnittaisiin kuitenkin aina tapauskohtaisesti.

## 12.3 Saamelaisen oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin

Perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Säännöksellä turvataan kielellisten oikeuksien ohella saamelaisen kulttuurimuotoon kuuluvien perinteisten elinkeinojen harjoittamista (HE 309/1993 vp s. 65 ja PeVL 29/2004 vp s. 2). Lisäksi saamelaisilla on perustuslain 121 §:n 4 momentin perusteella saamelaisen kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään. Myös YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan

yleissopimuksen (KP-sopimus) 27 artiklan on valvontakäytännössä katsottu suojaavan alkuperäiskansojen oikeutta nauttia omasta kulttuuristaan. YK:n ihmisoikeuskomitean mukaan 27 artikla merkitsee muun muassa velvollisuutta taloudellisten toimenpiteiden suunnittelemiseen ja toteuttamiseen siten, että saamelaisten elinkeinojen taloudellinen kannattavuus säilyy (PeVL 5/2017 vp, s. 6).

Perustuslakivaliokunta on painottanut, että lainsäädännöllä tulisi myös ympäristövastuuta toteuttavan sääntelyn yhteydessä vahvistaa saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan (PeVL 5/2017 vp, s. 7). Lain soveltamisalaan kuuluvista hankkeista sähköjohdon rakentamisella saattaa olla vaikutuksia saamelaisten oikeuksille alkuperäiskansana, minkä vuoksi 4 §:n 1 momenttiin esitetään sisällytettäväksi tätä turvaava säännös. Säännöstä sovellettaisiin kotiseutualueella toteuttavien hankkeiden lisäksi myös kotiseutualueen ulkopuolella toteutettaviin hankkeisiin, jos hankkeella olisi vaikutuksia saamelaisten oikeuksille alkuperäiskansana. Ehdotetun 4 §:n 1 momentin mukaan sähköjohdon tai kaasun siirtoputken rakentaminen ei saisi vähäistä suuremmassa määrin heikentää saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan ja harjoittaa perinteisiä elinkeinojaan. Laissa ei otettaisi yksityiskohtaisesti kantaa siihen, millaista haitallista vaikutusta olisi pidettävä lainkohdan kieltämänä vähäistä suurempana heikennyksenä. Säännös muodostaisi itsenäisen luvanmyöntämisedellytyksen, mutta käytännössä se ohjaisi ennen muuta hankkeen suunnittelua ja toteuttamista. Ehdotetun 4 §:n 2 momentin mukaisia lupamääräyksiä voitaisiin antaa myös alkuperäiskansojen oikeuksien turvaamiseksi (ks. PeVL 32/2010 vp s. 9–10).

#### 12.4 Vastuu ympäristöstä

Perustuslain 20 §:n 1 momentin mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Säännöksen mukainen vastuu ympäristöstä (ympäristöperusoikeus) toteutuu aineellisen lainsäädännön kautta. Säännös ilmaisee ihmisten kaikinpuolisen vastuun sellaisesta taloudellisen ja yhteiskunnallisen toiminnan kokonaislinjasta, joka turvaa elollisen ja elottoman luonnon monimuotoisuuden säilymisen (ks. HE 309/1993 vp, s. 66/II).

Ehdotetun lain tarkoituksena on ehkäistä eräiden sähköjohtojen ja kaasun siirtoputkien rakentamisesta aiheutuvia haitallisia vaikutuksia. Lunastuslain nykyinen 4 § mahdollistaa sinänsä varsin laajan ja joustavan lupaharkinnan, jonka puitteissa lupaviranomainen voi punnita hankkeesta yleisille eduille aiheutuvia hyötyjä ja haittoja. Niin ikään ympäristölle aiheutuvat vaikutukset ovat punnintatilanteessa relevantteja, mutta niiden tapauskohtainen painoarvo on vaihdellut tapauskohtaisesti. Kysymys on kokonaisvaltaisesta harkinnasta, jossa yleisen tarpeen vaatimuksen täyttymistä arvioidaan punnitsemalla toisaalta yksittäisen intressin merkittävyyttä yhteiskunnan kannalta (esimerkiksi riittävän sähkönsiirtokapasiteetin turvaaminen), toisaalta yleisille intresseille aiheutuvia suotuisia ja haitallisia vaikutuksia keskenään (esimerkiksi sähkösiirron toimintavarmuus ja vihreän siirtymän edistäminen suhteessa hankkeen johdosta menetettäviin luontoarvoihin tai hiilensidontakykyyn). Yleisen tarpeen vaatimusta täydentävät lunastuslain 4 §:n 1 momentin vaihtoehto- ja intressivertailuedellytykset, joiden voidaan katsoa sisältävän sisäisrakennetun vaatimuksen hankkeen haitallisten vaikutusten minimoinnista. Lunastuslain 4 §:n 1 momentin kirjoitustapa on kuitenkin nykyisen lainsäädännön täsmällisyysvaatimusten sekä YVA-direktiivin näkökulmasta niin yleinen, että ympäristöä koskevien näkökohtien huomioiminen lupaharkinnassa jää epävarmaksi. Ehdotetun lunastuslupalain 4 §:n säännökset määrittelisivät lupaharkinnan ympäristölliset vaatimukset, jotka tulisi siis ottaa huomioon viran puolesta. Lupaharkinta muodostuu luvan myöntämisen edellytysten tutkinnasta ja päätökseen liitettävien lupamääräysten asettamisesta. Hankkeen toteuttamistapaa koskevaa sääntelyä on pidettävä tarpeellisenä perustuslain 20 §:n näkökulmasta, minkä lisäksi sen on katsottava olevan yhdenmukaista perustuslain 15 §:ää koskevan tulkintakäytännön kanssa (ks. PeVL

20/2010 vp s. 2–4, PeVL 36/2013 vp s. 2, PeVL 10/2014 vp s. 4–6, PeVL 25/2014 vp s. 2, PeVL 55/2018 vp s. 2–4). Sääntelyn täsmällisyyden ja asianosaisten sekä muiden tahojen oikeusturvan näkökulmasta ei ole mahdollista, että viranomaisella olisi toimivaltaa antaa lupamääräyksiä sellaisten vaatimusten turvaamiseksi, jotka eivät ilmene laista. Tämän vuoksi laissa tulee säätää täsmällisemmin lupaharkinnassa huomioon otettavista oikeushyvistä, joiden turvaamiseksi lupamääräyksiä voidaan asettaa. Ehdotetut säännökset parantaisivat ympäristöllisten näkökohtien huomioon ottamista lupaharkinnassa ja edistäisivät siten ympäristöperusoikeuden toteutumista.

Perustuslain 20 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Kansalaiset ja kansalaisjärjestöt ovat jo nykyään voineet osallistua ympäristövaikutusten arviointimenettelyn piirissä olevien sähköjohtojen ja kaasun siirtoputkien lunastuslupamenettelyyn. Osallistumisoikeutta on kuitenkin rajannut nykyisen lain 3 §:n säännös, jonka mukaan menettely ei ole tarpeen, jos hankkeen toteuttaminen perustuu kaikilta osin maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaiseen oikeusvaikutteiseen kaavaan, jossa hankkeen sijainti ja suhde muuhun alueiden käyttöön on selvitetty. Tästä rajauksesta ehdotetaan luovuttavaksi. Sähköjohtojen ja kaasun siirtoputken lupaharkinta perustuu tällä hetkellä lunastuslain 4 §:ään. Ehdotuksen mukaan lupaharkinta täydentyisi lunastuslupalakiin esitetyn 4 §:n myötä, jossa säädettäisiin yksityiskohtaisemmin ympäristöllisten näkökohtien huomioon ottamisesta lupaharkinnassa. Rajauksen poistamisen myötä kansalaiset ja kansalaisjärjestöt voisivat osallistua tähän menettelyyn, mikä edistäisi perustuslain 20 §:n 2 momentin toteutumista.

## 12.5 Oikeusturva

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Lunastuslupalakiin perustuvia, perustuslain 21 §:ssä tarkoitettuja päätöksiä tehdään lunastuslain mukaisessa lunastuslupamenettelyssä sekä lunastuslupalain 4 §:n mukaisessa valvontamenettelyssä.

Lunastuslupamenettelyssä annettuun päätökseen haetaan muutosta noudattaen oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain säännöksiä. Näitä täydentävät lunastuslain 87 §:n kielto hakea erikseen muutosta ennakkovalvontalupaansa sekä 88 §:n säännökset lainvoimaa vailla olevan päätöksen täytäntöönpanosta.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi lunastuslupalain 4 b §:n nojalla antaa kohdetta velvoittavan päätöksen, jonka noudattamisen tehosteeksi voitaisiin asettaa uhkasakko tai teettämis- tai keskeyttämismääräys. Tällaista päätöstä koskevassa muutoksenhaussa noudatettaisiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia. Lakia koskeva hallituksen esitys (HE 29/2018 vp) on ollut perustuslakivaliokunnan arvioitavana (PeVL 50/2018 vp).

Saamelaiden perustuslaissa turvattujen oikeuksien toteutumiseksi on tarpeen, että alkuperäiskansojen edustajilla on tarvittaessa oikeus hakea muutosta päätökseen, joilla on vaikutusta maanviljelys- tai metsä- tai kalatalouden oikeuksien toteutumiseen. Lakiin esitetään sisällytettäväksi saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen muutoksenhakuoikeudesta sellaiseen lunastuslupalain nojalla annettuun päätökseen, jota koskeva hanke sijoittuu tai sen vaikutukset ulottuvat saamelaiden kotiseutualueelle tai koltta-alueella ja hanke heikentää alkuperäiskansoille kuuluvia oikeuksia.

Edellä kerrotuilla perusteilla ehdotukset laiksi eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetun lain muuttamisesta ja laiksi kiinteän omaisuuden ja erityisten

oikeuksien lunastuksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

*Ponsi*

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

**Laki**

**eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*muutetaan* eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetun lain (768/2004) 1–4 ja 5 §, sellaisina kuin niistä ovat 2 ja 5 § laissa 265/2017, sekä *lisätään* lakiin uusi 4 b § seuraavasti:

1 §

*Tarkoitus*

Tämän lain tarkoituksena on ehkäistä eräiden sähköjohtojen ja kaasun siirtoputkien rakentamisesta ympäristölle aiheutuvia haittoja.

2 §

*Soveltamisala*

Tätä lakia sovelletaan hankkeisiin, joissa tarkoituksena on rakentaa:

- 1) maanpäällinen jännitteeltään vähintään 220 kilovoltin ja pituudeltaan yli 15 kilometrin mittainen sähköjohto;
- 2) kaasun, öljyn tai kemikaalien kuljettamiseen tarkoitettu siirtoputki, jonka pituus on yli 40 kilometriä ja halkaisija DN 800 millimetriä; tai
- 3) muu sähköjohto tai kaasun kuljettamiseen tarkoitettu siirtoputki, jos hankkeeseen sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettua lakia (252/2017).

3 §

*Suhde muuhun lainsäädäntöön*

Edellä 2 §:ssä tarkoitettua hanketta ei saa toteuttaa ilman kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain (603/1977) mukaista lunastuslupaa. Lunastuslupa-asiaa ratkaistaessa on noudatettava lisäksi, mitä tässä laissa säädetään.

Lunastuksen toimeenpanoon ja lunastukseen sovelletaan muutoin mitä kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetussa laissa tai muussa laissa erikseen säädetään.

4 §

*Sähköjohdon ja kaasun siirtoputken rakentaminen*

Sähköjohto ja kaasun siirtoputki on rakennettava teknisesti ja taloudellisesti toteuttamiskelpoisella tavalla siten, että ympäristölle ja alueiden käytölle aiheutuvat haitat jäävät mahdollisimman vähäisiksi. Rakentamisesta ei saa aiheutua kenellekään enempää vahinkoa tai haittaa

kuin on välttämätöntä. Saamelaisten kotiseutualueelle tai koltta-alueelle sijoittuva tai vaikutuksiltaan sinne ulottuva hanke ei saa vähäistä suuremmassa määrin heikentää saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan ja harjoittaa perinteisiä elinkeinojaan ja kolttien elinolosuhteita tai mahdollisuuksia harjoittaa kolttalaissa (253/1995) tarkoitettuja luontaiselinkeinoja koltta-alueella.

Sähköjohtoa ja kaasun siirtoputkea rakennettaessa on otettava huomioon asemakaava. Alueella, jolla on voimassa maakuntakaava tai oikeusvaikutteinen yleiskaava, sähköjohdon tai kaasun siirtoputken rakentaminen ei saa vaikeuttaa alueen käyttämistä voimassa olevassa kaavassa osoitettuun tarkoitukseen.

Lunastuslupapäätöksessä on annettava hankkeesta aiheutuvien haitallisten vaikutusten rajoittamiseksi tarpeelliset määräykset johtoreitistä, hankkeen toteuttamistavasta ja ajankohdasta sekä hankkeen vaikutusten tarkkailemisesta.

#### 4 b §

##### *Valvonta ja hallintopakko*

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoo tämän lain ja sen nojalla ympäristön turvaamiseksi annettujen määräysten noudattamista. Valvontaviranomaisella tai sen määräämällä virkamiehellä on oikeus valvontaa varten:

- 1) saada viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä välttämättömiä tietoja viranomaisilta sekä toiminnanharjoittajilta;
- 2) kulkea toisen alueella;
- 3) tehdä tarkastuksia ja tutkimuksia, suorittaa mittauksia sekä ottaa näytteitä ja tallentaa ääntä tai kuvaa kohteena olevasta alueesta;
- 4) päästä paikkaan, jossa toimintaa harjoitetaan;
- 5) tarkkailla toiminnan vaikutuksia.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua toimenpidettä ei saa tehdä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa. Tarkastuksessa on noudatettava, mitä hallintolain (434/2003) 39 §:ssä säädetään.

Jos tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä ei ole noudatettu, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on asian laatu huomioon ottaen kehotettava lopettamaan säännösten tai määräysten vastainen menettely. Jos joku rikkoo tätä lakia taikka sen nojalla annettua määräystä, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi:

- 1) kieltää häntä jatkamasta tai toistamasta säännöksen tai määräyksen vastaista menettelyä;
- 2) määrätä hänet täyttämään velvollisuutensa; tai
- 3) määrätä hänet oikaisemaan sen, mitä säännösten tai määräysten vastaisesti on tehty.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on tehostettava, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta, antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella tai toiminta keskeytetään. Uhkasakosta sekä teettämisen ja keskeyttämishuosta säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990).

#### 5 §

##### *Muutoksenhaku*

Sen lisäksi, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään, oikeus valittaa tässä laissa tarkoitettuja hankkeita varten annetusta lunastusluvasta on sillä alueella, jonne hanke sijoittuu tai jonne sen vaikutukset ulottuvat, toimivalla sellaisella rekisteröidyllä yhdistyksellä tai säätiöllä, jonka tarkoituksena on ympäristön-, terveyden-, tai luonnon-

suojelun edistäminen taikka asuinympäristön viihtyisyyden edistäminen. Oikeus valittaa on lisäksi saamelaiskäräjillä sillä perusteella, että lunastusluvassa tarkoitettu hanke heikentää saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan, ja kolttien kyläkokouksella sillä perusteella, että lunastusluvassa tarkoitettu hanke heikentää koltta-alueella kolttien elinolosuhteita ja mahdollisuuksia harjoittaa elinkeinoja.

Lunastuslupaa koskeva päätös annetaan tiedoksi noudattaen, mitä kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 9 §:ssä ja 10 §:n 3 momentissa säädetään. Lunastuslupaa koskeva päätös annetaan tiedoksi 1 momentissa tarkoitettulle yhdistykselle tai säätiölle yleistiedoksiantona siten kuin siitä erikseen säädetään.

Muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan muutoin, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

---

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa hallintoviranomaisessa vireillä olevaan lunastuslupa-asiaan sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Jos muutoksenhakutuomioistuin kumoaa päätöksen, johon on sovellettava tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä ja palauttaa asian kokonaisuudessaan uudelleen käsiteltäväksi, asia käsitellään ja ratkaistaan tämän lain säännösten mukaisesti.

---

2.

**Laki**

**kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 1 §:n muuttamista**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*lisätään* kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain (603/1977)  
1 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 691/2014, uusi 3 momentti seuraavasti:

1 §

Jos lunastuslupahakemus koskee sellaista voimansiirtolinjaa tai kaasun siirtoputkea, johon sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettua lakia (252/2017), on lunastuslupa-asian käsittelyssä ja asiaa ratkaistaessa noudatettava lisäksi, mitä eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetussa laissa (768/2004) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 30.6.2022

**Pääministeri**

**Sanna Marin**

Elinkeinoministeri Mika Lintilä

## 1.

**Laki****eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:  
*muutetaan* eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetun lain (768/2004) 1–4 ja 5 §, sellaisina kuin niistä on 2 ja 5 § laissa 265/2017, sekä *lisätään* lakiin uusi 4 b § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

1 §

1 §

*Tarkoitus**Tarkoitus*

Tämän lain tarkoituksena on turvata Århusissa 25 päivänä kesäkuuta 1998 tiedon saannista, yleisön osallistumisoikeudesta sekä muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeudesta ympäristöasioissa tehdyn yleissopimuksen 9 artiklassa tarkoitettu muutoksenhakuoikeus asianosaisille ja rekisteröidyille yhteisöille.

*Tämän lain tarkoituksena on ehkäistä eräiden sähköjohtojen ja kaasun siirtoputkien rakentamisesta ympäristölle aiheutuvia haittoja.*

2 §

2 §

*Soveltamisala**Soveltamisala*

Tätä lakia sovelletaan hankkeisiin, joissa tarkoituksena on rakentaa:

1) maanpäällinen jännitteeltään vähintään 220 kilovoltin ja pituudeltaan yli 15 kilometrin mittainen sähköjohto; *tai*

2) kaasun, öljyn tai kemikaalien kuljettamiseen tarkoitettu siirtoputki, jonka pituus on yli 40 kilometriä ja halkaisija DN 800 millimetriä; *tai*

3) *jännitteeltään vähintään 110 kilovoltin* sähköjohto tai kaasun kuljettamiseen tarkoitettu *maan rajan ylittävä* siirtoputki, jos hankkeeseen sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettua lakia (252/2017).

Tätä lakia sovelletaan hankkeisiin, joissa tarkoituksena on rakentaa:

1) maanpäällinen jännitteeltään vähintään 220 kilovoltin ja pituudeltaan yli 15 kilometrin mittainen sähköjohto;

2) kaasun, öljyn tai kemikaalien kuljettamiseen tarkoitettu siirtoputki, jonka pituus on yli 40 kilometriä ja halkaisija DN 800 millimetriä; *tai*

3) *muu* sähköjohto tai kaasun kuljettamiseen tarkoitettu siirtoputki, jos hankkeeseen sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettua lakia (252/2017).

3 §

3 §

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*Suhde kaavajärjestelmään**Suhde muuhun lainsäädäntöön*

Jos hankkeen toteuttaminen perustuu kailta osin maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaiseen oikeusvaikutteiseen kaavaan, jossa hankkeen sijainti ja suhde muuhun alueiden käyttöön on selvitetty, tämän lain mukaista menettelyä ei sovelleta.

Edellä 2 §:ssä tarkoitettua hanketta ei saa toteuttaa ilman kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain (603/1977) mukaista lunastuslupaa. Lunastuslupa-asiaa ratkaistaessa on noudatettava lisäksi, mitä tässä laissa säädetään.

Lunastuksen toimeenpanoon ja lunastukseen sovelletaan muutoin, mitä kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetussa laissa tai muussa laissa erikseen säädetään.

## 4 §

## 4 §

*Lunastuslupa ja lunastuksen toimeenpano***Sähköjohdon ja kaasun siirtoputken rakentaminen**

Tässä laissa tarkoitettua hanketta ei saa toteuttaa ilman kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain (603/1977) mukaista lunastuslupaa. Lunastuksen toimeenpanosta ja lunastuksesta on muutoin voimassa, mitä edellä mainitussa laissa tai muussa laissa erikseen säädetään.

Sähköjohto ja kaasun siirtoputki on rakennettava teknisesti ja taloudellisesti toteuttamiskelpoisella tavalla siten, että ympäristölle ja alueiden käytölle aiheutuvat haitat jäävät mahdollisimman vähäisiksi. Rakentamisesta ei saa aiheutua kenellekään enempää vahinkoa tai haittaa kuin tarve vaatii. Saamelaisten kotiseutualueelle tai kolttala-alueelle sijoittuva tai vaikutuksiltaan sinne ulottuva hanke ei saa vähäistä suuremmassa määrin heikentää saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan ja harjoittaa perinteisiä elinkeinojaan ja kolttien elinolosuhteita tai mahdollisuuksia harjoittaa kolttalaissa (253/1995) tarkoitettuja luontaiselinkeinoja kolttala-alueella.

Sähköjohtoa ja kaasun siirtoputkea rakennettaessa on otettava huomioon asemakaava. Rakentaminen ei saa vaikeuttaa alueen käyttämistä sille maakuntakaavassa tai oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa varattuun tarkoitukseen.

Lunastuslupapäätöksessä on annettava hankkeesta aiheutuvien haitallisten vaikutusten rajoittamiseksi tarpeelliset määräykset johtoreitistä, hankkeen toteuttamistavasta ja ajankohdasta sekä hankkeen vaikutusten tarkkailemisesta.

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

4 b §

*Valvonta ja hallintopakko*

(uusi)

*Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoo tämän lain ja sen nojalla annettujen määräysten noudattamista. Valvontaviranomaisella tai sen määräämällä virkamiehellä on oikeus valvontaa varten:*

*1) saada viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä välttämättömiä tietoja viranomaisilta sekä toiminnanharjoittajilta;*

*2) kulkea toisen alueella;*

*3) tehdä tarkastuksia ja tutkimuksia, suorittaa mittauksia sekä ottaa näytteitä ja tallentaa ääntä tai kuvaa;*

*4) päästä paikkaan, jossa toimintaa harjoitetaan;*

*5) tarkkailla toiminnan vaikutuksia.*

*Edellä 1 momentissa tarkoitettua toimenpidettä ei saa tehdä pysyväisluonteiseen asumiinseen käytettävässä tilassa. Tarkastuksessa on noudatettava, mitä hallintolain (434/2003) 39 §:ssä säädetään.*

*Jos tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä ei ole noudatettu, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on asian laatu huomioon ottaen kehotettava lopettamaan säännösten tai määräysten vastainen menettely. Jos joku rikkoo tätä lakia taikka sen nojalla annettua määräystä, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi:*

*1) kieltää häntä jatkamasta tai toistamasta säännöksen tai määräyksen vastaista menettelyä;*

*2) määrätä hänet täyttämään velvollisuutensa; tai*

*3) määrätä hänet oikaisemaan sen, mitä säännösten tai määräysten vastaisesti on tehty.*

*Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on tehostettava, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta, antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhallalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella tai toiminta keskeytetään. Uhkasakosta*

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

*sekä teettämisen- ja keskeyttämishuosta säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990).*

5 §

5 §

*Muutoksenhaku**Muutoksenhaku*

Oikeus valittaa tässä laissa tarkoitettuja hankkeita varten annetusta lunastusluvasta on sen lisäksi, mitä hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään, hankkeen tarkoittamalla alueella toimivalla sellaisella rekisteröidyllä yhdistyksellä tai säätiöllä, jonka tarkoituksena on ympäristön-, terveyden-, tai luonnonsuojelun edistäminen taikka asuin ympäristön viihtyisyyden edistäminen. Muutoksenhausta on muutoin voimassa, mitä hallintolainkäyttölaissa säädetään.

*Sen lisäksi, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään, oikeus valittaa tässä laissa tarkoitettuja hankkeita varten annetusta lunastusluvasta on sillä alueella, jonne hanke sijoittuu tai jonne sen vaikutukset ulottuvat, toimivalla sellaisella rekisteröidyllä yhdistyksellä tai säätiöllä, jonka tarkoituksena on ympäristön-, terveyden-, tai luonnonsuojelun edistäminen taikka asuin ympäristön viihtyisyyden edistäminen. Oikeus valittaa on lisäksi saamelaiskäräjillä sillä perusteella, että lunastusluvassa tarkoitettu hanke heikentää saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan, ja kolttien kyläkokouksella sillä perusteella, että lunastusluvassa tarkoitettu hanke heikentää kolttien alueella kolttien elinolosuhteita ja mahdollisuuksia harjoittaa elinkeinoja.*

Lunastuslupaa koskeva päätös annetaan tiedoksi siten kuin kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 9 §:ssä ja 10 §:n 3 momentissa säädetään. Lunastuslupaa koskeva päätös annetaan tiedoksi 1 momentissa tarkoitettulle yhdistykselle tai säätiölle yleistiedoksiantona siten kuin siitä erikseen säädetään.

Lunastuslupaa koskeva päätös annetaan tiedoksi *noudattaen, mitä* kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 9 §:ssä ja 10 §:n 3 momentissa säädetään. Lunastuslupaa koskeva päätös annetaan tiedoksi 1 momentissa tarkoitettulle yhdistykselle tai säätiölle yleistiedoksiantona siten kuin siitä erikseen säädetään.

*Muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan muutoin, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.*

---

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .*

*Tämän lain voimaan tullessa hallintoviranomaisessa vireillä olevaan lunastuslupa-asiaan sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.*

*Jos muutoksenhakutuomioistuin kumoo päätöksen, johon on sovellettava tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä*

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

*ja palauttaa asian kokonaisuudessaan uudelleen käsiteltäväksi, asia käsitellään ja ratkaistaan tämän lain säännösten mukaisesti.*

---